

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

на тему: «Основні засоби підприємства, особливості формування та напрями підвищення ефективності їх використання»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою Фінанси, банківська
справа та страхування спеціальності
072 Фінанси, банківська справа та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 2
Білик С.О.
Керівник: Томілін О.О.
Рецензент: Гасій О.В.

Полтава-2023

ЗМІСТ

	СТ
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1.Сутність та методи оцінки основних засобів на підприємстві.....	10
1.2.Особливості використання основних засобів.....	17
1.3.Оцінка ефективності управління основних засобів.....	24
РОЗДІЛ 2. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА «ХХХ».....	41
2.1.Загальна характеристика підприємства «ХХХ».	41
2.2.Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві за фінансовою звітністю.....	47
2.3.Аналіз основних джерел формування основних засобів	60
РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	66
3.1. Шляхи підвищення якості оцінки фінансового стану підприємства «ХХХ».....	66
3.2. Удосконалення управління ефективності використання основних засобів підприємства.....	72
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми. Практично будь-яке виробниче об'єднання, фірма чи організація мають основні засоби, які є основою матеріально-технічної бази підприємства. Основною ознакою підприємства є наявність у нього відокремленого майна. Саме воно забезпечує матеріально-технічну можливість функціонування підприємства, його економічну самостійність та надійність. Ні великі, ні малі підприємства, ні дрібні підприємці без наявності майна неспроможні здійснювати свою господарську діяльність. Практично будь-яке виробниче об'єднання, фірма чи організація мають основні засоби, які є основою матеріально-технічної бази підприємства. У разі жорсткої конкуренції ефективне управління основними засобами є однією із основних чинників, які дозволяють знижувати собівартість продукції без втрати якості, застосовуючи у своїй діяльності найсучасніші технології виробництва, і це визначає актуальність теми. Ключовим елементом управління об'єктами основних засобів є вибір способу погашення вартості амортизації. Деякі автори вважають, що найсерйозніша проблема обліку амортизації саме тоді, коли немає найбільш прийнятного методу розподілу. Поділяючи їхню думку, слід зазначити, що бухгалтери при виборі способу амортизації основних засобів повинні розглядати не лише можливості генерації економічних вигод об'єктів, а й вирішувати шляхи ймовірності їхньої дострокової реалізації (ліквідації).

Актуальність теми дипломної роботи полягає в тому, що вирішення завдання ефективного використання основних фондів має бути вирішеним шляхом збільшення обсягів виробництва та випуску необхідної суспільству продукції, а також підвищення виробничого потенціалу, більш повного задоволення потреб населення, зниження собівартості продукції, зростання рентабельності виробництва, тощо.

Як відомо, застосовування основних засобів гарантує підвищення темпів випуску продукції. Крім того, основні засоби дозволяють оцінити міру

забезпеченості необхідними грошовими коштами для реалізації фінансово-економічної діяльності виробництва. Основні засоби повинні визначатися відповідною структурою, значенням, змістом, наміром їх застосування у процесі виробництва. Необхідною умовою також є здійснення постійного аналізу щодо процедури використання та ефективного управління основними засобами. Як відомо, життєдіяльність підприємства залежить від впливу на нього, як внутрішніх так і зовнішніх факторів. Нині важливою проблемою залишаються збереження, переоснащення, переобладнання основних засобів для подальшого ефективного розвитку підприємства.

Найважливіша невирішена проблема, яка стримує розвиток енергетичної галузі, є не відпрацьованість міжгалузевого економічного механізму господарювання, який забезпечував би прибутками всю галузеву структуру енергобізнесу.

Таким чином, існуюча проблема щодо використання основних засобів стає одним із стратегічних питань, так як безпосереднє зростання обсягів виробничої діяльності можливе лише при прийнятті ефективних управлінських рішень та завдяки ефективному використанні основних засобів.

Методологічні аспекти аналізу основних засобів досліджувалися багатьма вченими: М.І. Бондар, І.О.Бланк, С.Ф. Голов, О.К. Єлісєєва, О.Б.Зайцева, Ю.П. Зима, Г.Г. Кірейцев, О.І. Коблянська, А.І.Ковальов, М.В. Корягін, Б.С.Кругляк, Н.М. Самбурська, Г.В. Скиба, В.В. Сопко, О.А. Петрик, та інші дослідники.

Таким чином, особливості формування, подальший розвиток та ефективність їх використання набувають вагомого значення на шляху здійснення фінансового планування та управління, в межах господарюючого суб'єкта, є актуальними, важливими та своєчасними в реаліях ринку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти магістр виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи і страхування за темою „Покращення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ”.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у пропозиції заходів щодо підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

Виходячи з поставленої мети, можна виділити завдання дослідження, вирішення яких необхідне для її досягнення:

- проаналізувати погляди науковців стосовно економічної категорії „основні засоби” та уточнення сутності даної дефініції;
- узагальнення етапів адміністрування ефективністю застосування основних засобів;
- узагальнення напрямків та методів керування ефективністю використання основних засобів;
- обґрунтування заходів з економічного впливу на формування ефективних складових одиниць щодо використання основних засобів;
- розробка практичних рекомендацій щодо управління ефективністю основних засобів на підприємстві.

Предмет і об’єкт дослідження. Об’єктом дослідження виступає підприємство «ХХХ». Предметом дослідження виступають основні засоби підприємства.

Методи дослідження. В кваліфікаційній роботі автором використано такі методи ведення дослідження: діалектичний метод пізнання: для розкриття сутності основних засобів; метод індукції та дедукції: для оцінки сучасного стану, тенденцій подальшого розвитку основних засобів та амортизації; методи теоретичного узагальнення, порівняння, угруповання: для удосконалення класифікації основних засобів; статистичні: для комплексної оцінки ефективності використання основних засобів. Окрім того, в роботі проведено дослідження відносних та абсолютних показників та середніх величин. З метою проведення аналізу використані комп’ютерні програми, зокрема: Microsoft Word, Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Базою теоретичного дослідження є економічна теорія, праці науковців з приводу визначення сутності основних засобів. Методичну основу кваліфікаційної роботи являють собою законодавчі, нормативні та правові акти України з приводу питань

розрахунків операцій з основними засобами. Інформаційним середовищем проведеного нами дослідження стали праці науковців з приводу дослідження основних засобів, офіційні статистичні показники України, фінансові звітності досліджуваного підприємства. Базою для практичного дослідження виступила фінансова звітність підприємства «ХХХ».

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Наукові результати отримані за час здійснення процесу написання дипломної роботи визначають новизну даної роботи і винесені на захист, зокрема до них належать: напрями управління ефективності використання основних засобів, які сприяють його розвитку та покращенню ринкових позицій. Висновки та рекомендації, які одержані нами у процесі дослідження мають практичне значення не тільки для діяльності підприємство «ХХХ», але й інших підприємств.

Особистий внесок здобувача. Дипломна робота – самостійне дослідження, котре має наукове спрямування. Розробки і пропозиції дослідження авторські.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися і одержали оцінку, яка була позитивною на конференціях, а саме: ІХ Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених „Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики”, (Полтава, 10 листопада 2022 року), науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих практик (Полтава, 2023 року) (додаток Д).

Публікації. Основні результати наукового дослідження було опубліковано у матеріалах двох науково-практичних конференцій загальним обсягом 0,67 друк. арк.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 60 найменувань, містить 13 таблиць, 15 рисунків, 4 додатки. Основний зміст роботи викладено на 80 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та методи оцінки основних засобів на підприємстві

Від матеріальної основи залежить фінансовий рівень і подальший розвиток підприємницької діяльності. Життєздатність будь-якого виробництва істотно поєднується з наявністю та застосуванням основних засобів.

В умовах перехідної національної економіки формування та розвиток виробництва тісно пов'язані з існуванням та використанням основних засобів.

Будь-яка комерційна суспільна діяльність не можлива без застосування основних засобів, так як вони представляють собою ту частину виробничого процесу, без якого неможливе виробництво продукції та виконання робіт, надання послуг.

Основні засоби заслуговують особливої уваги у фінансово-економічних процесах нашої держави, так як вони є невід'ємним складовим компонентом підприємницької діяльності.

В нинішніх ринкових умовах ринку виникає проблема недостатньої кількості фондів грошового призначення. Крім того, виникає питання щодо раціонального їх використання та ефективнішого застосування основних засобів підприємства.

Спостерігається тенденція щодо підвищеного рівня фізичного зносу обладнання, устаткування, механізмів, приладів та виробничих фондів через відсутність рівномірного його відновлення.

Від своєчасного визначення та оперативного вирішених проблем щодо використання основних засобів можна досягти зростання технічного рівня виробництва, збільшення економічного та виробничого потенціалів підприємства.

При дослідженні фінансового стану підприємства, необхідно передусім провести оцінку теоретичних підходів до системи поглядів і різних концепцій щодо сутності поняття „основні засоби”, які представлені у наукових працях

вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, О.О. Терещенко у своїх дослідженнях наголошує, що основні засоби підприємства приносять прибуток. Кожна гривня, яка вкладена в їхнє придбання, змінює показники ефективності використання основних засобів. Це один із важливих показників надійності та перспективності бізнесу в цілому [49].

Поняття „основні засоби” нами представлені в (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Підходи науковців до визначення поняття „основні засоби”

№ зп	Джерело	Визначення
1	2	3
1.	А.Г.Загородній, Г.Л. Вознюк [22]	Основні засоби підприємства – це матеріальні об’єкти, які компанія використовує для виконання роботи, надання послуг або для виробництва товарів.
2.	І.А. Бланк [4]	Основні засоби приносять прибуток бізнесу в сьогоденні, або робитимуть це у майбутньому.
3.	Ф.Ф. Бутинець [7]	Основні засоби підприємства – це матеріальні необоротні кошти (активи), які експлуатуються щонайменше протягом 12 місяців.
4.	Г.В.Даценко, О.М.Кудирко, І.Ф.Лобачева [13]	Основні засоби підприємства необхідні для забезпечення його роботи, зокрема виробничих процесів.
5.	Фінансовий словник [55, с.63].	Основні засоби – це матеріально-речові цінності, які використовуються підприємством у процесі виробництва продукції.

Отже, основні засоби – це все майно підприємства, компанії, фірми, яким користуються протягом року для виробництва товарів чи наданні послуг. Основні засоби вибувають з виробничого потенціалу господарств, а заміни їм сучасною, більш прогресивною технікою відбувається дуже повільними темпами.

Основні засоби представляють собою матеріально-речові цінності, які використовуються підприємством як засобом праці, під час виробництва продукції, виконанні робіт і наданні послуг. Основні засоби упродовж всього терміну свого використання зберігають постійну матеріально-речову форму [54, с.160].

Отже, уніфікованого підходу до визначення сутності основних засобів у сучасних науковців немає, що свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цієї економічної категорії.

Вважаємо, що основні засоби – це активи різного роду, що виступають невід’ємною складовою частиною всього процесу виробництва і є визначальним компонентом головної складової частини для капіталізації грошових активів. Усі основні засоби відображаються у фінансових звітах про діяльність підприємства, а їхня вартість може змінюватися. Від властивості основних засобів залежать фінансові розрахунки податку на майно, який доведеться сплачувати бізнесу [18, с.128].

Активи – це все майно бізнесу, яке бере участь у створенні прибутку. Активи враховують у бухгалтерському обліку і використовують для подальшого розрахунку всіх існуючих економічних показників у фінансовому аналізі. Активи бувають: матеріальні, нематеріальні, фінансові, оборотні, необоротні, операційні та інвестиційні.

Фінансові активи – це гроші та грошові еквіваленти. Наприклад, дебіторська заборгованість, акції, облігації інших компаній та вклади у банках.

Операційні активи – це активи, які беруть участь у створенні товару чи наданні послуг. Наприклад, транспорт, матеріали, інструменти, гроші.

Інвестиційні активи – це дороге майно в яке вклали гроші, але ще не ввели в роботу. Це може бути лінія обладнання, яка ще не введена в експлуатацію, незавершене будівництво або витрати на створення майбутнього товарного знака.

Головною задачею основних засобів підприємства є забезпечення виробничих процесів та утворення матеріально-технічної бази. Наприклад, чим більша кількість засобів спеціальної техніки має будівельна компанія, тим більший обсяг робіт вона здатна виконувати, спираючись на матеріальну базу

підприємства та основні засоби. І чим більше верстатів перебуває у власності виробничого підприємства, то більший обсяг продукції може випустити для ринку.

Основні засоби потрапляють у власність підприємства різними шляхами, наприклад придбані у постачальників. Ціна придбання є початковою вартістю цього активу і вносяться засновниками компанії як внесок у статутний капітал. Вартість визначається грошовою оцінкою самих засновників.

До необоротних господарських засобів підприємства належать (рис.1.1):

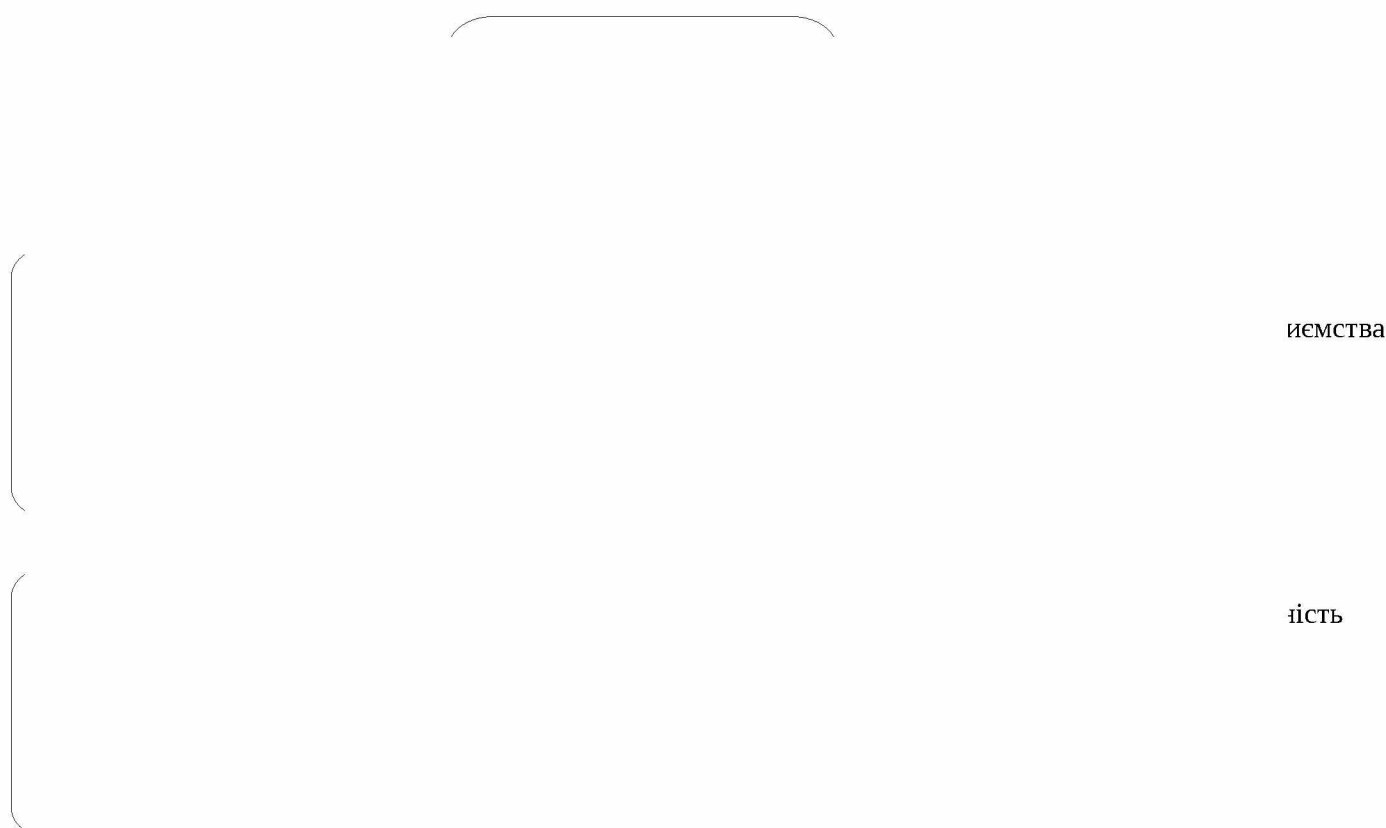

Рис.1.1. Необоротні господарські засоби підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [9;10;34;44]

Оборотні активи включають активи організації, які

передбачається перетворити в грошові засоби або використовувати (спожити) протягом 12 місяців чи протягом звичайного операційного циклу, якщо він перевищує один рік.

З метою більш ефективного використання грошових ресурсів необхідна науково-обґрунтована інформація про те, яку суму власного капіталу авансовано в основні засоби, а яку – в нематеріальні активи, у оборотні виробничі засоби, у фонди обігу, а також у фінансові інвестиції [17, с. 62].

Виробничі основні засоби безпосередньо використовуються у виробничому процесі та забезпечують створення необхідних умов для реалізації продукції чи наданні послуг [20, с.110]. Невиробничі основні засоби не мають ніякого відношення до виробничому процесу [28].

Головною ознакою підвищення рівня раціонального застосування ресурсного потенціалу є зростання обсягу виробництва продукції за допомогою технічних, організаційних, структурних та економічних заходів [49, с. 94].

Для визначення суми власного капіталу, вкладеного в основні засоби потрібно провести окремі розрахунки.

Частку цього власного капіталу можна визначити за формулою:

$$ВК_o = \Phi + НБ - ПР_{\phi} , \quad (1.1)$$

де: ВК_о – частка власного капіталу, яка вкладена в основні засоби виробництва;

Φ – неамортизована частина вартості активу;

НБ – величина незавершеного будівництва;

ПР_φ – позикові фінансові ресурси.

Фінансові ресурси представляють собою матеріальну форму економічних відносин.

Наявність значної питомої ваги власних грошових заощаджень позитивно впливає на фінансову діяльність підприємств, тоді як висока частка позичених свідчить про певні існуючі фінансові проблеми.

Ресурсний потенціал представляє собою – матеріальну форму фінансових

відносин, частина коштів господарюючого суб'єкта в формі доходів, накопичень і зовнішніх надходжень, які утворюються на підприємстві і призначених для виконання його фінансових зобов'язань.

Ресурсна база – це сумісність фондів грошових ресурсів, створених у процесі формування, обміну, розподілу (в т.ч. перерозподілу) і використанню ВВП різними економічними суб'єктами.

Ресурсний потенціал застосовується підприємством безпосередньо у виробничій сфері, і, які постійно перебувають у русі, перетворюючись в ту чи іншу форму капіталу.

Звідси випливає виняткова важливість ефективного управління активами, що надає можливість досягати максимального виробничого і фінансового результату діяльності господарюючого суб'єкта.

Таким чином, основне завдання управління оборотним капіталом полягає у визначенні розміру оборотного капіталу. Ефективне управління оборотним капіталом дозволяє забезпечувати відповідний рівень ризику, втрати платоспроможності, бажану прибутковість.

Результати перерахованих вище методик для прийняття управлінського рішення дозволяють формувати загальну потребу в оновленні основних засобів у загальній їх сукупності, окремих їх груп і класифікацій. Методика управління основними засобами доводиться до розпорядників бюджетних організацій у кінці звітної періоду у вільному порядку за всіма необхідними статтями видатків бюджету.

Показники стану та ефективності використання основних засобів нами наведені на рис.1.2.

Одні й ті самі об'єкти майна залежно від часу їх уявного використання у створенні і можуть класифікуватися як необоротні, або як оборотні активи.

Оцінюючи об'єкти основних фондів у натуральному обчисленні встановлюється чисельність машин, механізмів їх потужність і продуктивність, розмір виробничих площ, і навіть інших фактичних

кількісних величин.

Порядок віднесення певних об'єктів до групи „основні засоби”, і їх склад регулюються чинним законодавством країни та ін.

З метою ідентифікації активів економічного суб'єкта, в якості основного засобу доцільно враховувати їх визначення, які містяться в нормативно-правових актах.

У законодавчо-правових документах в якості основних засобів розуміються такі активи, які суб'єкт господарювання не передбачає перепродавати. Крім того, також ті які здатні приносити підприємству певні сприятливі умови у вигляді доходу і будуть безпосередньо використовуватися у господарської діяльності.

Якщо матеріальні цінності купуються для довготривалого використання, то всі вони враховуються у складі необоротних активів.

Основні показники стану та ефективності використання основних засобів ми представляємо на рис.1.2.

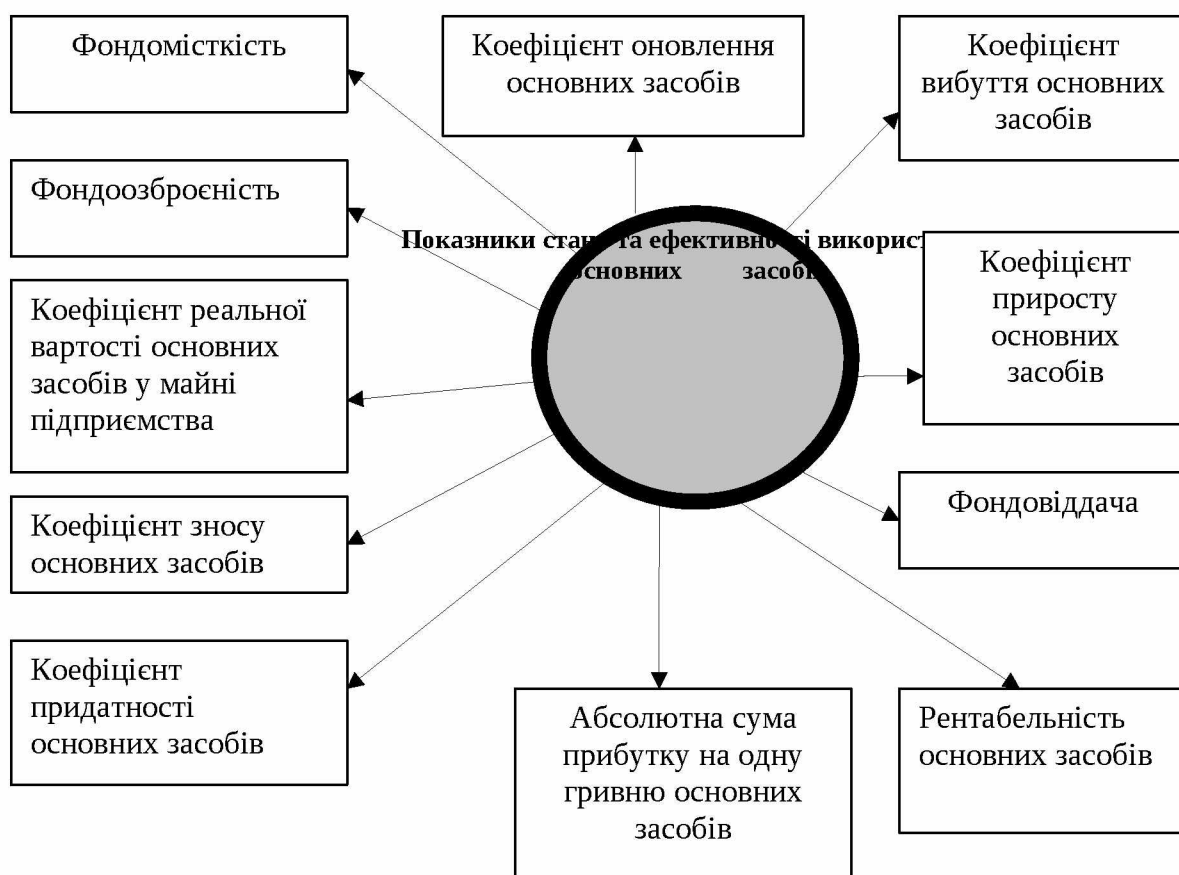

Рис.1.2.Основні показники стану та ефективності використання основних засобів

Джерело: сформовано автором на основі [5;15;17;30;39;57;59]

Для прикладу, кошти, які розміщені на розрахункових рахунках підприємства призначені для розрахунків за поточними операціями, тому вони кваліфікуються як оборотні активи. Якщо ж підприємство укладає договір банківського депозитного вкладу, і тривалість якого перевищує 12 місяців, то грошові кошти у цьому вкладі будуть віднесені до необоротних активів.

Наведемо інший приклад. Якщо організація купує партію комп'ютерів з їх перепродажу, то в цьому разі комп'ютери приймаються на облік у складі оборотних активів. Якщо ж придбані комп'ютери призначаються для довготривалої експлуатації (наприклад, для автоматизації складського обліку), то комп'ютери приймаються на облік у складі необоротних активів. Такі розрахунки сприятимуть вирішенню питань управління власним капіталом, оптимізації спрямування часток капіталу на створення перелічених фондів [51, с. 62].

Отже, абсолютним показником ефективності застосування основних засобів є сума прибутку на одну гривню основних засобів. Цим пояснюється їхня економічна сутність, тобто нарахований знос накопичується у фонді амортизаційних відрахувань, який потім служить в подальшому для акумуляції капітальних вкладень. У висновку можна сказати, що основні засоби постійно беруть участь у кругообігу капіталу.

1.2.Особливості застосування основних засобів підприємства

Основні засоби відіграють велику роль в аналізі майна підприємств. Основні засоби – це економічна категорія, що виражає засоби виробництва,

які володіють вартістю. У структурі основних засобів виділяють окремо активну та пасивну складову. До активної складової частини відносяться грошові кошти, які беруть безпосередню участь у виробничому процесі, до пасивної відносять засоби, які забезпечують нормальне функціонування виробничого процесу підприємства.

Основні засоби як визначальний фактор технічної та виробничої оснащеності праці людини фігурують у всіх напрямках діяльності установи.

До факторів, які впливають на структуру основних засобів відносять:

- фактор рівня спеціалізації, галузевого спрямування та кооперування;
- фактор географічних особливостей розташування продуктивних сил підприємства та ін.

Вплив даних факторів позначається на величині та вартості будівель та споруд, частці транспортних засобів, питомій вазі прогресивних машин та технологій з елементами синергії, а також частці будівель та споруд.

Як відомо, підвищення ефективності застосування основних засобів підприємств є одним з основних питань в нинішніх ринкових умовах господарювання.

Підвищення ефективності використання основних виробничих фондів на підприємстві є важливим резервом підвищення виробничого процесу та безпосередньо ефективності діяльності підприємства.

Підвищення ефективності використання основних засобів на підприємствах галузей національної економіки є важливою та не вирішеною проблемою в нашій державі, в нинішніх ринкових умовах господарювання.

Успішний соціально-економічний розвиток виробництва можливий при умові вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних фондів та науково-обґрунтованих структурних зрушень в національній економіці, траєкторії економічного зростання України.

На рівні підприємства реалізуються суспільна форма праці та різноманітні форми її організації: спеціалізація, кооперація, зміна праці, комбінування, усупільнення, відносини власності, сучасні прогресивні та

інтенсивні технології, тощо.

Раціональна експлуатація основних засобів є важливим чинником оптимізації собівартості продукції, робіт, послуг та оподаткування підприємства, що безпосередньо впливає на загальний кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. До основних факторів, які впливають на структуру основних засобів підприємства відносять:

- технічний рівень та особливості процесу виробництва;
- рівень автоматизації, виробничої та технологічної особливості та спеціалізації підприємства;
- введення в дію прогресивних технологій, сучасних технологічних ліній;
- впровадження синергетичних ефектів;
- вплив на рівень і динаміку цін щодо технологічного устаткування;
- рівень спеціалізації і кооперування;
- територіальні (географічні) умови їх розміщення;
- принципи, чинники, напрями, пріоритети та територіальне розміщення продуктивних сил та регіональної економіки.

Чинним законодавством нашої держави передбачено, що поряд із грошовими активами, які надходять у розпорядження підприємств із державних джерел, від акціонерів, пайовиків та інших засновників у статутні капітали може надходити також і майно (будівлі, машини, устаткування, транспортні засоби, сировина, матеріали), цінні папери, а також нематеріальні активи. Характеристика основних факторів, які впливають на структуру основних засобів підприємства нами представлено на рис. 1.3.

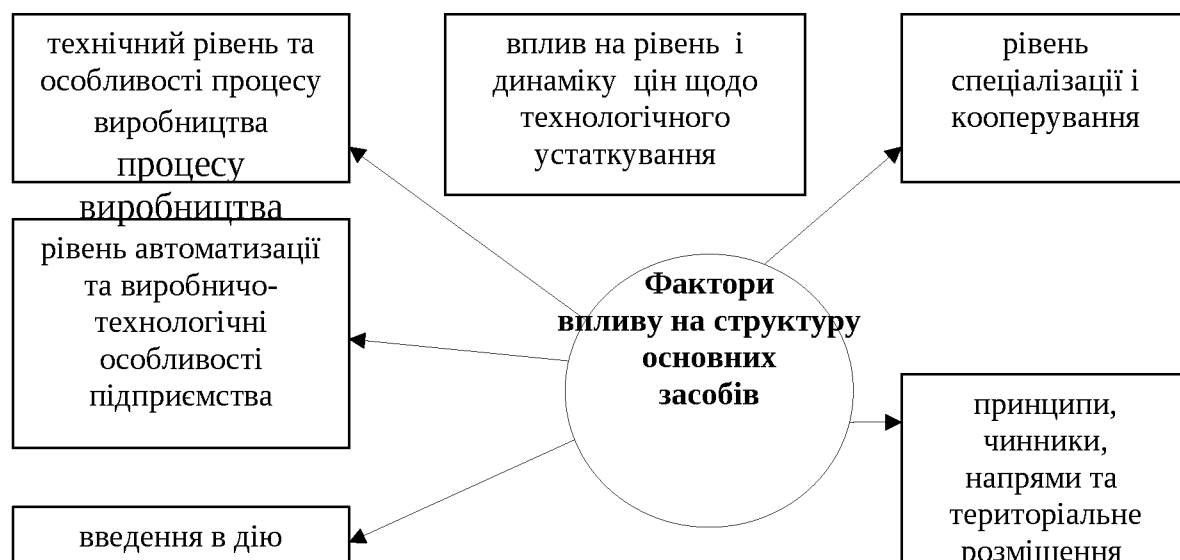

Рис. 1.3. Фактори впливу на структуру основних засобів

Джерело: складено автором на основі [9;10;12;34;44;60]

До нематеріальних активів належить: вартість права користування результатами інтелектуальної праці (винаходи, відкриття, технології, промислові зразки, гудвіли, ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, звіти про науково-дослідницькі роботи); земля, водні та інші природні ресурси; будівлі, обладнання. Вартість об'єктів нематеріальних активів визначається на договірних умовах між власниками підприємств і суб'єктами права власності на ці об'єкти.

Методика оцінки об'єктів необоротних активів (основних фондів), що є внеском у статутний капітал підприємства, полягає у визначенні їх первісної, переоціненої та залишкової вартостей.

Щодо методів оцінки основних засобів підприємства, то зазвичай оцінка основних засобів підприємства проводиться шляхом визначення їх поточної вартості, яка змінюється з часом.

Можна виділити чотири методи оцінки:

Оцінка за первісною вартістю. Наприклад, за вартістю купівлі готової будівлі, або верстата, або комп'ютера.

Оцінка за відновлювальною вартістю. Відновлювальною вартістю вважаються витрати, які б понесло підприємство, купуючи основні засоби за актуальними цінами в момент оцінки. Таку переоцінку бізнес проводить самостійно, не частіше ніж один раз на рік.

Оцінка за залишковою вартістю. Різниця між відновлювальною вартістю та сумою амортизаційних відрахувань називають залишковою вартістю.

Залишкова вартість може зростати у випадках, коли підприємство інвестувало в модернізацію, реструктуризацію чи технічну перебудову

основних засобів.

Оцінка за ліквідаційною вартістю. Ліквідаційною вартістю називається очікувана сума від реалізації основних засобів після завершення терміну його експлуатації.

Переоцінка проводиться періодично, наприклад, з метою збільшення статутного капіталу при умові, якщо ціна основних засобів зросла. Крім того, переоцінка проводиться у випадку, коли потрібно передати грошові засоби під заставу, або продати їх і провести реструктуризацію підприємства.

Будь-які активи, у тому числі й основні засоби, зношуються, тобто втрачають вартість, або внаслідок тривалої експлуатації, або внаслідок форс-мажорних обставин (пожежа, аварія, тощо).

Виділяють фізичне та моральне зношування основних засобів.

Фізичне зношування. Це втрата технічних якостей в результаті використання у виробництві, експлуатації або просто від часу. Для прикладу, це може бути руйнування дерев'яного причалу або сточування вузлів та елементів верстатів.

Раціональна амортизаційна політика, що надає значний вплив формування собівартості і ціни своєї продукції кінцевому підсумку визначає конкурентоспроможність продукції на ринку.

Дослідження впливу переоцінки основних засобів та амортизаційної політики на показники діяльності підприємств знаходять своє відображення у оподаткуванні. Застосування норм амортизації, які відбивають реальний знос об'єктів призводить до необхідності регулярної переоцінки основних засобів. Результати переоцінки враховують як наслідки інфляційних процесів, так і недоліки та помилки від управління амортизаційною політикою.

Однак є й кілька винятків, наприклад, земельні ділянки чи природні об'єкти, що перебувають у власності підприємства, вважаються такими, які не підлягають амортизації, оскільки вони не зношуються і не змінюють своїх властивостей із часом.

Основна одиниця обліку основних засобів – є інвентарний об'єкт, а

основне завдання обліку показати реальні доходи та витрати підприємства за звітний період. Первісна вартість основних засобів (машин, устаткування, транспорту, будівель, споруд, тощо) визначається за даними бухгалтерського обліку, що характеризують витрати на їх придбання, будівництво, виготовлення, доставку, монтаж, тощо. Витрати – це втрачена на що-небудь якась сума. Витрати – це зменшення засобів підприємства або збільшення його зобов'язань, що виникають у процесі господарської діяльності з метою отримання прибутку, яка призводить до зменшення розміру власного капіталу.

До них належать різні витрати засобів:

- собівартість реалізованої продукції;
- поза виробничі та адміністративні витрати;
- виплати відсотків;
- орендної плати;
- заробітної плати;
- нарахованих податків і т. ін.;
- минулі витрати, що враховуються в узагальнених виробничих витратах у процесі виробництва кінцевої продукції;
- витрати, що стосуються вже проданої продукції і відповідної виручки з продажу;
- власне витрати, які не входять до виробничої собівартості проданих товарів.

На нашу думку, витрати – це сукупні затрати різних видів економічних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів фінансових ресурсів), які підприємство повинно зробити для того, щоб придбати ресурси для організації виробництва, обігу й розподілу продукції, товарів. Сучасна економічна ситуація не сприяє оптимальному використанню виробничих ресурсів. У результаті зростає їх споживання, що негативно відбивається на рентабельності виробництва, конкурентоспроможності продукції, загостренні проблем покриття витрат. Від витрат залежить прибутковість підприємства,

тому ефективне управління витратами є надзвичайно важливим. Переоцінка вартості зазначених об'єктів визначається на підставі їх первісної вартості з урахуванням здійснених переоцінок, включаючи індексацію внаслідок інфляції. Залишкова вартість об'єктів основних засобів використовується для приймання на баланс підприємства. Вартість оборотних засобів (сировина, матеріали, комплектуючі вироби, паливо, малоцінні та швидкозношувані предмети, товари), які приймаються на баланс підприємства як внесок до статутного капіталу, визначаються за фактичними цінами, що відповідають реальній ринковій ситуації. Ефективному впровадженню конкурентних відносин на ринку електроенергії України заважають наступні проблеми:

- недосконалість чинного законодавства;
- відсутність ефективних економічних механізмів державного регулювання в галузі енергетики;
- недосконалість цінової та інвестиційної політики;
- високий рівень зносу основних фондів електроенергетичних компаній;
- формування на ринку постачання електроенергії неефективної структури генеруючих потужностей.

Механізм формування роздрібної ціни на електроенергію за методом „витрати плюс” є неефективними, оскільки тарифи формуються не за граничними кінцевими затратами, а за поточними. Це не стимулює енергопостачальні компанії до зменшення своїх витрат та зобов'язань. Основним джерелом залучення інвестиційних ресурсів є власні кошти електроенергетичних компаній – отриманий прибуток, який закладається в тарифі, для таких угод необхідно розробити такі методи ціноутворення, які б стимулювали вкладення інвестицій у виробничі потужності підприємства. На нашу думку, найбільш доцільним є розділення тарифу продажу електроенергії на дві складові: плату за електроенергію, включаючи вартість палива та операційні витрати, а також плату за потужність (дохід на інвестований капітал). Із середини 2023 року тариф на електроенергію для населення було встановлено 2,64 грн за 1 кВт/год. Таким чином, основною особливістю

ефективного використання основних засобів є вирішення питання підвищення ефективності використання основних виробничих фондів, так як від цього залежить фінансовий стан та конкурентоспроможність самого підприємства. Важливим джерелом інвестицій в електроенергетиці є надходження грошових засобів від продажу електричної та теплової енергії, які суттєво залежать від ціни на них.

1.3. Оцінка ефективності управління основних засобів

Управління – це процес планування, організації, мотивації та контролю, який спрямований на те, щоб досягти поставлених цілей підприємства. Суб'єкт управління – той, хто керує (менеджер). Суб'єктами управління витратами виступають керівники та фахівці підприємства і виробничих підрозділів (виробництв, цехів, відділів, ділянок і т. п.). Об'єкт управління – те, чим управляють (організація). Предметом управління є витрати підприємства за їх усіма видами. Загальний результат роботи усього підприємства залежить від ефективного управління та раціонального використання основних засобів праці. До основних засобів, які виконують свої функції у сфері матеріального виробництва відносять: будівлі, споруди, обладнання, устаткування, пристрої, транспортні засоби, силові машини та ін.

Що може входити до складу основних засобів? До складу основних засобів входять:

- будівлі та споруди, що належать підприємству;
- земельні ділянки, що є у його власності;
- спецтехніка, верстати та обладнання;
- корпоративний транспорт;
- техніка та ручний інструмент, закуплені компанією;
- передавальні пристрої, наприклад смартфони, планшети, комп'ютери;
- оргтехніка та обчислювальна техніка;
- зелені насадження, розташовані на землях;
- репродуктивна робоча худоба в агросекторі;

–капітальні вкладення в оренду важливих для підприємства об'єктів або поліпшення земельних ресурсів.

Не відносяться до основних засобів готова продукція та товари на складі, які призначені для перепродажу, це є інша категорія майна.

Також не можна віднести до основних засобів:

- закуплені, але матеріальні цінності, які ще не прибули на підприємство;
- тимчасові будови з терміном використання менше одного року;
- тару для зберігання речей, предметів, тощо;
- саджанці (посадковий матеріал) навіть багаторічних рослин.

При управлінні основними засобами використовують такі підходи управління (рис.1.4):

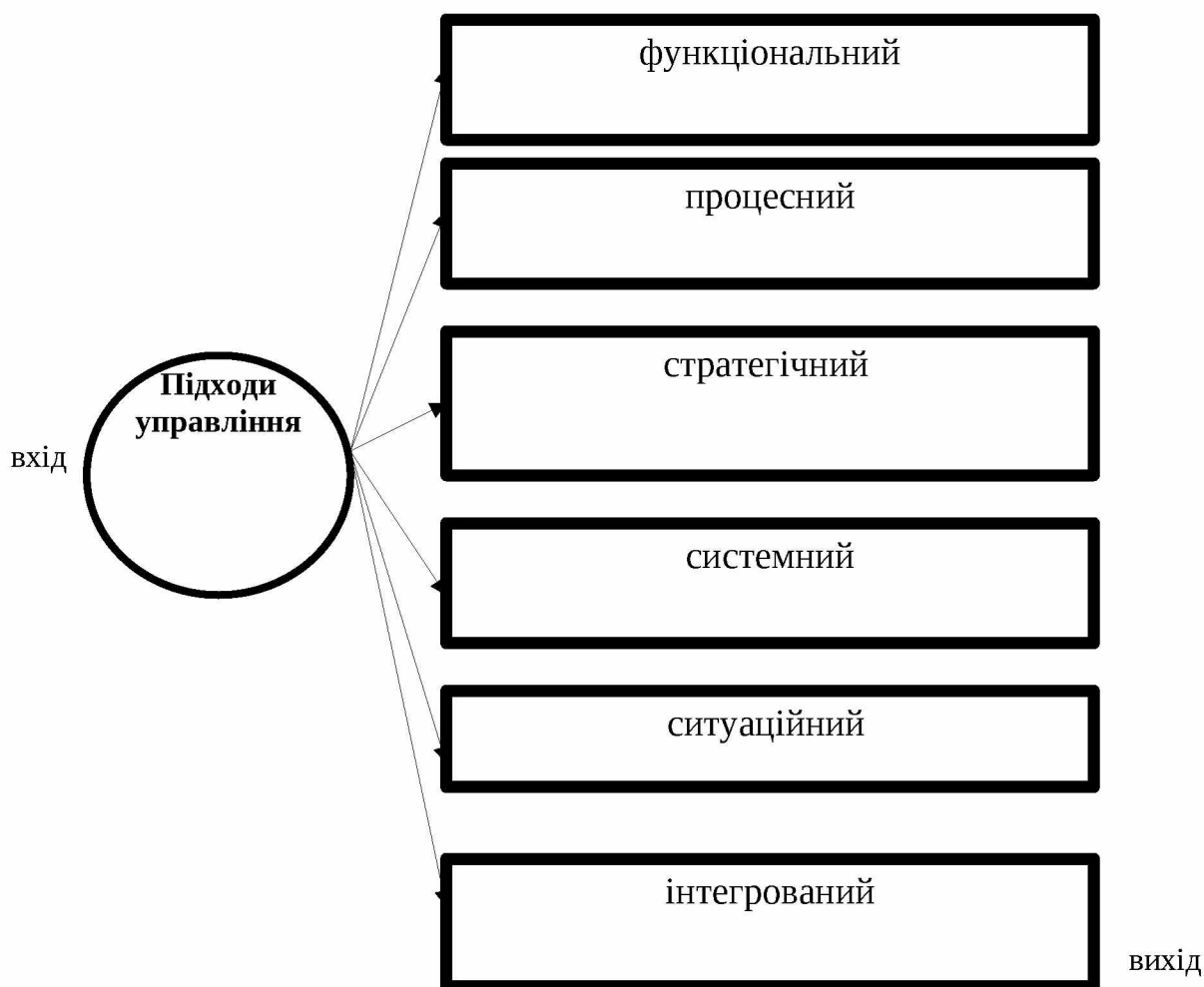

Рис. 1.4. Підходи до управління основними засобами

Джерело: [17;47]

Ефективність роботи підприємства будь-якої форми власності певною мірою залежить від ефективності його устаткування.

Нині важливим завданням у виробничій діяльності є попередження передчасного зношування об'єктів основних засобів.

Отже, головною задачею ефективної роботи підприємства залишається підтримка об'єктів основних засобів у стані готовності до експлуатації.

Окремі функції й елементи управління витратами виконуються працівниками підприємства за їхньої активної участі.

Управління використання основних засобів виробництва, оцінка ефективності використання основних засобів та пошук резервів підвищення доходу від реалізації може бути визначена за такими чинниками:

- особливості умов виробництва;
- специфіка господарської діяльності;
- технічне вдосконалення засобів праці;
- зміна рівня використання основних засобів суб'єктами господарювання;
- покращення організації та управління виробництвом.

Як відомо, відносини власності на рівні підприємства реалізуються безпосередньо через працю та управління.

Робота з управління ефективністю використання основних засобів повинна здійснюватися систематично та постійно, саме з метою поліпшення діяльності з метою ефективністю використання основних засобів [10].

На підприємстві ефективність управління включає в себе наступні елементи ефективності:

- економічну;
- соціальну;
- соціально-економічну.

Економічна ефективність відображає кількісну форму, тобто у вартісних або натуральних показниках.

Структура витратної частини за зазначеними аспектами залежить від

низки факторів:

- галузевих особливостей підприємства;
- широти номенклатури продукції підприємства;
- складності виробничого процесу та ін.

Найважливіша невирішена існуюча проблема, яка стримує розвиток енергетичної галузі, є не відпрацьованість міжгалузевого економічного механізму господарювання, який забезпечував би прибутками всю галузеву структуру енергобізнесу країни.

Управління витратами на підприємстві покликане вирішувати наступні задачі:

- виявлення ролі управління витратами як фактора підвищення економічних результатів діяльності;
- визначення витрат по основних функціях управління;
- розрахунок витрат по виробничих підрозділах підприємства;
- необхідні витрати на одиницю продукції робіт (послуг).

Необхідність управляти процесами використання та відтворення основних засобів вимагає від менеджерів знання теоретичних засад здійснення управління основними засобами, що сприяє прийняттю виважених стратегічних, тактичних та операційних управлінських рішень [44].

У світовій економічній практиці в різні епохи та часи вчені досліджували цілу низку важливих питань щодо закономірностей еволюції різних економічних теорій та їх аспектів.

Визначимо які існують класифікаційних ознак основних засобів та їх основні характеристики (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікаційні ознаки основних засобів та їх характеристики

№ з/п	Класифікаційна ознака	Група основних засобів	Характеристика
1	2	3	4
1	Участь у	Операційні	активи, необхідні для діяльності підприємства

	виробничій діяльності	Надлишкові	активи, що знаходяться у власності підприємства, але вважаються надлишковими
2	Спеціалізація	Спеціалізовані	майно, яке у силу своєї специфіки володіє корисністю лише в обмеженій сфері його використання.
		Неспеціалізовані	активи, які характеризуються наявністю цінової інформації щодо здійснюваних трансакцій

Джерело: складено автором на основі [37]

Історія економічної думки відноситься до стародавнього світу.

Закономірності еволюції, формування та функціонування теорії відтворення з'явилася на перших етапах розвитку капіталізму.

В економічній науці постало питання про те: чому саме одні країни у своєму економічному розвитку випередили інші, в чому саме полягають причини багатства країн, та які для цього існують показники і чи можна їх виміряти та інше.

Дослідимо класифікацію основних засобів.

Існує кілька способів класифікації основних засобів:

По галузі. Логістика, будівництво, торгівля, агросектор і таке інше.

За призначенням. Основні грошові кошти діляться на зайняті у виробництві та невиробничі, наприклад, що здаються у найм.

За рівнем використання. Оцінюється, чи знаходяться основні засоби в експлуатації чи резерві, а, можливо, вони спрямовані на відновлення виробничих чинників.

Але найчастіше застосовується обов'язкова для податкового обліку класифікація за терміном корисного використання.

Основні засоби приносять вигоду від використання прямо чи опосередковано.

Наприклад, якщо основні засоби беруть участь у виробництві продукції підприємства або здаються в оренду – це пряма вигода, при умові, що ця адміністративна будівля підприємства опосередкована.

Для оцінки і планування відтворення основні засоби діляться на види,

відповідно до терміну служби та призначення у виробничому процесі, та класифікуються за низкою ознак. Кожен розділ основних засобів має розкрити інформацію, яка дозволить визначити параметри щодо їх використання:

- 1) принцип вимірювання, що використовується для визначення балансової вартості;
- 2) методи нарахування зносу;
- 3) строки корисного функціонування чи норми зносу;
- 4) балансова вартість та накопичений знос на початок та кінець звітного періоду.

Видова класифікація основних фондів використовується існуючими системами бухгалтерського обліку та статистики.

Для встановлення норм амортизаційних відрахувань і розрахунків щорічних амортизаційних сум застосовують більш детальну класифікацію, згідно з якою кожний вид основних засобів, в свою чергу, розподіляють на ряд груп та підгруп, які охоплюють засоби праці аналогічного виробничо-технологічного призначення з приблизно однаковими строками експлуатації. У сучасному світі, грамотне і ефективне управління грошовими засобами є однією із складових частин практики управління бізнесом компанії, а процес реалізації та впровадження електронно-обчислювальних машин та систем, як правило, контролюється топ-менеджментом підприємства.

Активи відображають в вартісному вираженні всі наявні в організації матеріальні і нематеріальні, грошові цінності та майнові права.

Активи – це відображення в вартісному вираженні всього майна організації, матеріальні, нематеріальні, фінансові, майнові права та цінності, в аспекті їх складу і розміщення.

За даними понятійно-термінологічного словника, активи – це:

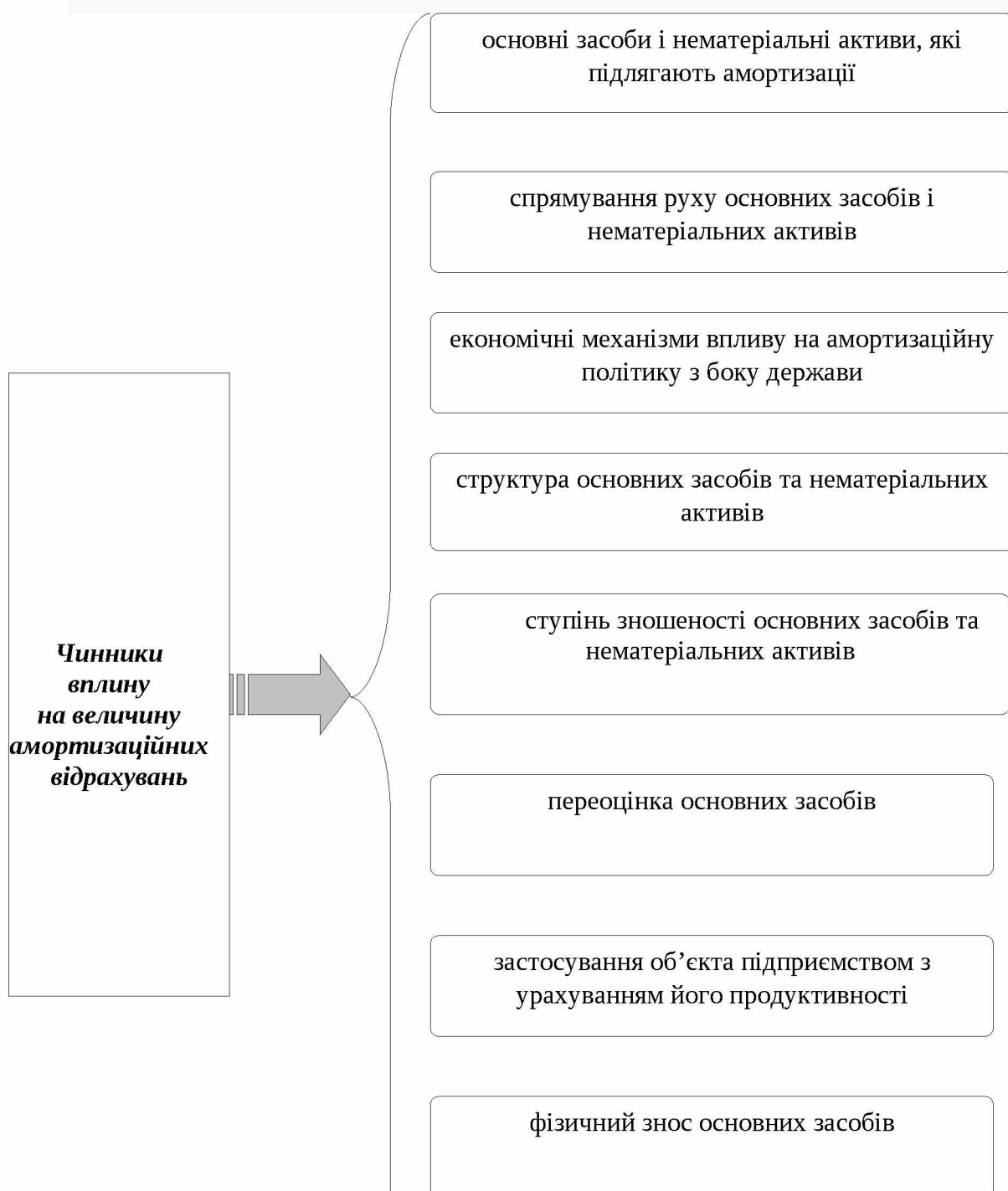
- сукупність того, чим володіє підприємство, обіговий капітал, нематеріальні активи;
- економічні засоби підприємства у вигляді основного та обігового

капіталів;

– нематеріальні засоби, що використовуються у виробництві та інших формах діяльності підприємства.

Як бачимо, уніфікованого підходу до визначення сутності активів у сучасних науковців немає, що свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цієї економічної категорії.

Чинниками, які впливають на величину амортизаційних відрахувань на підприємстві нами наведено на рис.1.5.

обмеження (квота) щодо строків використання
об'єкта

Рис.1.5. Основні чинники впливу на величину амортизаційних відрахувань

Джерело: [2;12;34;37;40]

На нашу думку, активи – це грошові кошти, які класифікуються за ознакою їх функціональної ролі на підприємстві. І до них відносяться: всі матеріальні активи, нематеріальні активи та кошти, які належать суб'єкту підприємницької діяльності. Комплекс заходів з управління активами може включати цілий ряд напрямів від вибору виробництва того чи іншого продукту до інвестування коштів у фінансові вкладення.

Крім того, як правило, політика управління щодо активів будується за двома основними укрупненими групами майна:

- управління необоротними активами;
- керування оборотними активами.

При цьому одне з основних питань, яке постає перед керуючим активами, – це збільшення активів балансу.

До заходів щодо збільшення активу балансу відносить:

- переоцінка основних фондів та нематеріальних активів;
- розширення виробництва і підвищення цін;
- додаткові вкладення коштів власниками тощо.

До показників, які характеризують зв'язок між величиною активів (А) та виручкою (В), відноситься оборотність активів (ОА):

$$ОА = В/А \quad (1.2)$$

Під величиною активів зазвичай розуміють середню їх величину за звітний період, наприклад, середньорічна ціна. Також розраховуються та аналізуються в динаміці показники рентабельності активів.

Отже, управління активами передбачає встановлення та контроль їх оптимальної величини, а також підвищення ефективності використання.

Активи підприємства – це економічні активи, сформовані з власного та позикового капіталу. У широкому сенсі, активи організації – це машини, будівлі, банківські вклади, цінні папери, а також інтелектуальна власність організації, в тому числі патенти, авторські права.

Активи традиційно контролюються ресурсами. Вони характеризуються балансовою вартістю, виробництвом і здатністю генерувати дохід за рахунок постійного обороту. Управління активами на будь-якому підприємстві є важливим елементом, що охоплює широкий спектр завдань.

Слід також зазначити, що політика управління грошовими коштами, товарно-матеріальними запасами і дебіторською заборгованістю включена в загальну систему управління поточними активами, тому ми будемо розглядати управління активами які складаються з двох основних блоків: управління поточними та необоротними активами.

Завершальним етапом управлінського аналізу основних засобів є безпосереднє формування політики управління основними засобами установи. Ця політика фактично є результируючими висновками за підсумками вищевикладених нами методик, прийомів та формул.

Рентабельність активів (Return on Assets, ROA) – це відносний показник результативності діяльності організації, який використовують при аналізі фінансової звітності для оцінки прибутковості організації.

Рентабельність активів – це фінансовий коефіцієнт, який характеризує активи організації, ефективність використання майна, що дозволяє оцінити якість роботи фінансових менеджерів, тобто, показує на скільки чистий прибуток у розрахунку на 1 грошову одиницю приносить кожна одиниця активів, яка є у розпорядженні підприємства. Інакше кажучи: скільки прибутку посідає на кожну грошову одиницю, яка вкладена в майно організації.

Коефіцієнт рентабельності становить інтерес для інвесторів, кредиторів, керівників та постачальників. ROA (Return on Assets – рентабельність активів) пов'язана з такими категоріями як: фінансова надійність підприємства, платоспроможність, кредитоспроможність, інвестиційна привабливість, конкурентоспроможність.

З допомогою коефіцієнта ROA можна проаналізувати здатність організації генерувати прибуток не враховуючи структуру його капіталу.

Завдання модернізації структури економіки та зростання національної конкурентоспроможності належать до головних пріоритетів соціально-економічного реформування України.

На тлі прогресу світової економіки технологічна структура української економіки регресує, погіршується стан науково-технічного потенціалу, скорочується частка високотехнологічних виробництв, триває масштабне вивезення капіталу з країни.

Політика управління основними засобами визначається на основі розрахунків, що доводяться до вищих розпорядників бюджетних коштів на майбутній період щодо оптимізації обсягу основних засобів та їх оновлення.

Згідно з цим, після проведення всіх необхідних розрахунків необхідно скласти кошторис (бюджет) щодо управління основними засобами.

На нашу думку, політика – це сукупність інструментів та методів для реалізації певних інтересів задля досягнення визначеної мети в певному соціальному середовищі.

Впровадження системи управління активами дає можливість:

- керувати ризиками;
- скоротити простої обладнання та складські запаси;
- організувати прозорий управлінський облік активів;
- планувати та контролювати виконання бюджету;
- придбання активів та їх обслуговування;
- координувати ремонтні та експлуатаційні енерговитратні роботи;
- знизити трудовитрати та ефективно використовувати робочий час

обслуговуючого персоналу.

До основних проблем економічного розвитку України, які зумовлюють активізацію структурної перебудови національної економіки можна віднести:

- структурну деформацію в галузях енергетичного виробництва;
- рівень технологій сучасного виробництва;
- не відпрацьованість економічного механізму господарювання для всіх галузей теплоенергетичної сфери.

Отже, активи організації – це майнова основа її функціонування.

Тому питання ефективності використання активів є актуальними для будь-якого господарюючого суб'єкта.

Все майно, що належить підприємству і яке відображено в його балансі, називають активами.

Матеріальні оборотні активи підприємства являють собою запаси, вартість яких відображається в другому розділі активу балансу.

Оборотні активи обслуговують сферу виробництва і є його матеріальною основою. Вони необхідні також для забезпечення процесу реалізації енергетичних носіїв для обслуговування споживачів відповідними енергетичними ресурсами.

Питаннями управління активами у створенні може займатися як окремий фінансовий підрозділ, так і бухгалтерія. Політика управління активами, яка є сукупністю заходів, спрямована на збільшення їх величини та зростання віддачі від активів.

Комплекс заходів з управління активами може включати цілий ряд напрямів від вибору виробництва того чи іншого продукту до інвестування коштів у фінансові вкладення.

Крім того, як правило, політика управління щодо активів будується за двома основними укрупненими групами майна:

- управління поточними активами;
- керування оборотними активами.

При цьому одне з основних питань, яке постає перед керуючими

активами – це збільшення активу балансу.

До заходів щодо збільшення активу балансу відносять:

- переоцінка основних фондів та поточних активів;
- розширення виробництва та підвищення цін;
- додаткові вкладення коштів власниками тощо.

Перебудова національної економіки пов'язана із структурними трансформаціями кон'юнктури зовнішнього та внутрішнього ринків, а також механізмом впливу на структурну політику національного господарства.

Технології управління основними засобами нами наведено на рис. 1.6.

бах

ліансу

окумен

ОСНОВН

Рис. 1.6. Технологія управління основними засобами

Джерело: розроблено на основі [7;17;32;40;53]

Практично технологія управління основними засобами зводиться до вибору та послідовного використання в управлінському циклі методів та інструментів реалізації управлінських рішень.

Технології управління основними засобами включають:

- методи визначення потреби підприємства в основних засобах;
- визначення комплексу показників складу, структури та руху основних засобів, а також алгоритмів їх розрахунку;
- способи формування та внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування в основний капітал;
- способи розробки форматів та формування планової та облікової документації, які містить інформацію про основні засоби;
- визначення складу та методологія розрахунку показників застосування основних засобів;
- вибір та методологію визначення критеріїв для прийняття управлінських рішень з управління основними засобами [53].

Потреба підприємства в основних засобах (для основних фондів) може бути досить просто визначеною за допомогою наступного розрахунку:

$$OZ_{пл} = OZ_{поч} \times I_{вир} (1 - \Delta K_i) (1 - \Delta K_e), \quad (1.3)$$

де: $OZ_{пл}$ – планована потреба підприємства у основних засобах;

$OZ_{поч}$ – вартість основних засобів на початок запланованого періоду;

$I_{вир}$ – індекс зміни обсягу виробництва продукції;

ΔK_i – зміна коефіцієнта інтенсивного використання основних засобів;

ΔK_e – зміна коефіцієнта екстенсивного використання основних засобів.

Оцінюючи ефективність використання основних засобів, крім загальноприйнятих показників, які характеризують фондозабезпеченість, фондоозброєність, фондівіддачу та фондоємність, особливу увагу приділити розрахунку ефективності капітальних вкладень. Це дасть змогу оцінити ефективність та доцільність будь-яких капітальних інвестицій, пов'язаних з купівлею чи модернізацією основних фондів [28].

Підвищення фондівіддачі веде до зниження суми амортизаційних

відрахувань, що припадають на один карбованець готової продукції або амортизаційної ємності.

Показниками, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами є:

- фондомісткість;
- фондоозброєність;
- коефіцієнт реальної вартості основних виробничих фондів.

До основних показників, що характеризують ефективність використання основних засобів є:

- фондівіддача;
- фондомісткість;
- рентабельність питомих капітальних вкладень на одну гривню приросту продукції.

Важливу роль грає показник фондоозброєності, оскільки він показує, яка кількість основних засобів посідає на одного працівника, тобто, технічну оснащеність праці.

Фондомісткість є величиною зворотною до фондівіддачі. Фондомісткість дає можливість визначити вартість основних засобів на 1 гривню виробленої продукції, а також характеризує забезпеченість підприємства основними засобами. За звичайних умов фондівіддача повинна мати тренд до збільшення, а фондомісткість, навпаки – до зменшення.

Забезпеченість підприємства основними засобами визначається рівнем фондоозброєності праці. Фондоозброєність розраховують як відношення вартості основних засобів до чисельності працівників підприємства. Збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором розвитку підприємства.

Коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства визначається шляхом відношення вартості основних виробничих засобів, але за вирахуванням суми їхнього зносу, до вартості майна підприємства.

Загальним показником, який характеризує ефективність застосування основних засобів є – фондovіддача.

Поступ фондovіддачі є однією із чинників інтенсивного зростання обсягу випуску продукції (ВП). Цю залежність описує факторна модель:

$$\text{ВП} = \text{ОЗ} \times \text{ФВ}, \quad (1.4)$$

де: ОЗ – вартість основних засобів;

ФВ – фондovіддача.

Підсумком застосування цієї формули буде вартісне вираження приросту активної частини основних засобів у майбутньому періоді. Дана сума може увійти до кошторису видатків бюджету як планованого приросту основних засобів, а також на неї необхідно орієнтуватися при розробці форм оновлення основних засобів.

Вибір найефективніших форм оновлення окремих груп основних засобів пов'язані з планованою інтенсивністю експлуатації конкретного основного засобу, технічним станом машин та устаткування, потребують оновлення, їх технічними характеристиками, можливостями бюджетного фінансування майбутній фінансовий період.

Оновлення основних засобів може здійснюватися у таких основних формах та послідовностях:

1. Поточний ремонт.
2. Капітальний ремонт.
3. Закупівля, придбання, безоплатне отримання нових основних засобів.
4. Добудова, дообладнання, реконструкція, у т.ч. з елементами: реконструкції, технічного переозброєння, модернізації, диверсифікації.

Характеристика вартості оновлення основних засобів у розрізі різних форм залежить від обраної форми оновлення. При поточному чи капітальному ремонті вартість поновлення визначається на основі розробки кошторису витрат їх освоєння. Основу розробки планового бюджету при підрядному способі складають тарифи на послуги підрядника, при господарському способі – витрати установи калькуюють за окремими статтями активу та

пасиву балансу.

Плановий бюджет доводиться до відомств, що стоїть вище, і при виділенні асигнувань та доведення лімітів бюджетних грошових коштів здійснюють запланований ремонт.

Оновлення основних засобів шляхом придбання нових їх аналогів включає ринкову вартість відповідних видів активів, у т.ч. зобов'язання на їх доставку, встановлення, підготовку до використання на підприємстві.

Показником ефективності використання основних засобів є сума прибутку на 1 гривню основних виробничих засобів. Фондомісткість є величиною зворотною до фондівіддачі. Фондомісткість дає можливість визначити вартість основних засобів на 1 гривню виробленої продукції. Крім того, характеризує повну забезпеченість підприємства основними засобами. За нормальних умов фондівіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Фактичні показники стану та ефективності застосування основних засобів можна об'єднати в групи:

- 1) забезпечення підприємства основними засобами;
- 2) стан основних засобів;
- 3) ефективність використання основних виробничих засобів [6; 19].

Фондомісткість є однією з величин зворотної до фондівіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних засобів на 1 гривню виробленої продукції. Крім того, він характеризує забезпеченість підприємства основними засобами. За нормальних умов фондівіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Будь-який комплекс економічних заходів щодо поліпшення використання виробничих потужностей і основних засобів, розроблений у всіх ланках управління, повинен передбачати забезпечення формування та розвитку обсягів виробництва продукції. За рахунок більш ефективного використання внутрішньогосподарських резервів і шляхом більш повного використання машин, обладнання і устаткування, підвищення коефіцієнта змінності,

скорочення термінів освоєння знову введених у дію потужностей, має бути направлений на поліпшення використання виробничих потужностей і основних засобів. Величезне значення в поліпшенні використання основних засобів і виробничих потужностей має матеріальне стимулювання робітників [3, с. 133–141].

Ефективне використання основних засобів на підприємстві в значній мірі залежить від:

- збільшення інтенсивного та експлуатаційного навантаження на основні засоби;
- автоматизації і механізації виробничих процесів;
- мобілізації застарілих машин;
- швидкої реалізації основних засобів і максимальної ефективності нової техніки.

Під час аналізу ефективності використання основних засобів необхідно визначити обсяг основних засобів, темпи їх зростання за відповідні періоди. Крім того, необхідно визначити співвідношення окремих груп у загальній вартості фондів (їх структуру), визначити активну частину фондів, причини зміни їх обсягів та структури, шляхи покращення структури.

Таким чином, важливим фактором конкурентних переваг є управління ефективністю використання основних засобів підприємства, тобто здатність підприємства до швидкої перебудови управлінського впливу, прийняття та реалізації адаптивних до сформованих економічних обставин рішень щодо управління процесом оцінювання основних засобів підприємства.

Для управління основними засобами необхідно мати алгоритм, методіку управлінського розгляду основних засобів, які надають можливість здійснювати управлінський аналіз щодо планування кошторису на майбутні періоди, що є найважливішим завданням для підприємства.

РОЗДІЛ 2

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

ПІДПРИЄМСТВО «ХХХ»

2.1. Загальна характеристика підприємство «ХХХ»

Обрана нами тема досліджувалася нами на матеріалах підприємство «ХХХ».

Теплова електрична станція є відокремленим підрозділом публічного акціонерного товариства «ХХХ» (код ххх).

Свою діяльність теплова електрична станція здійснює на підставі чинного законодавства України та Положення про теплову електричну станцію публічного акціонерного товариства «ХХХ» (код ххх в новій редакції від ххх року (додаток Г)).

Основною метою діяльності теплоелектростанції є виробництво електроенергії для населення з метою одержання прибутку від здійснення господарської діяльності, яке передбачено статутом публічного акціонерного товариства.

Окремі види робіт, потребують спеціальних знань, навичок і допуску до виконання поставлених завдань, які здійснюються після одержання ліцензії та пов'язаної з цим державною таємницею.

Предметом діяльності електростанції є здійснення виробництва та реалізації електричної та теплової енергії.

ТЕС здійснює економічну діяльність в межах компетенції, яка визначена статутом товариства. Транспортування теплоенергії здійснюється за ліцензією xxx серії xxx від xxx.

Постачання теплової енергії здійснюється за ліцензією xxx серії xxx № xxx від xxx.

XXX існує вже більше 25 років. Станції, на базі яких було створено підприємство, починали свою історію ще з 60-70 років минулих століть. Колектив підприємства працює зі складним обладнанням та устаткуванням, своєчасно усуває існуючі несправності.

Робота колективу націлена на реалізацію нових сучасних інноваційних технологій, чим забезпечується надійне електропостачання промисловості та населення нашої держави.

Історично склалося, що відлік часу свого існування «XXX» починає з 1955 року.

Трішки пізніше, у 1960 році було введено в експлуатацію перший енергоблок, а у 1979 році колективом підприємства «XXX» було вироблено свій перший кіловат електроенергії.

З 1995 року підприємства «XXX» входить до складу Державної акціонерної енергетичної компанії «XXX».

До складу майна теплової електростанції входять основні засоби та оборотні кошти, а також інші активи підприємства «XXX».

Самовільне розпорядження нерухомим майном та іншими необоротними активами не допускається.

За підприємством «XXX» закріплено нерухоме майно, виробничі і невиробничі площі та інші необоротних активів, на підставі рішень органів управління товариства, прийнятих в межах їх повноважень.

Працівники теплової електростанції, які винні в знищенні, нестачі, втраті й псуванні майна електростанції несуть відповідальність, відповідно до нормативних і правових актів.

В Законі України „Про ринок електричної енергії” окреслено основні

засади формування та розвитку ринку електроенергії та визначено елементи регулювання фінансових та економічних відносин.

Підприємство «ХХХ» розробило основні зобов'язання підприємства щодо постачання електроенергії та її безперебійної реалізації споживачам.

Робота обладнання підприємства «ХХХ» проводиться з метою:

- комплексної роботи по організації та контролю за режимами роботи котлів;

- виконання ремонтних робіт у суворій відповідності до ремонтних нормативних документів;

- удосконалення організації експлуатації і ремонту, реконструкції та зміни енергетичного обладнання ТЕС.

За результатами матеріалів розслідувань, аудиторських перевірок причин щодо відмов в роботі обладнання розробляється організаційно-технічні заходи щодо запобігання виникненню подібних випадків у майбутньому та підвищення надійної роботи енергопідприємства.

Проводяться технічні навчання персоналу, періодична тренажерна підготовка відповідальних працівників в спеціалізованих навчальних закладах, підвищення кваліфікації.

Регулярно проводяться протиаварійні тренування з оперативним персоналом, який обслуговує обладнання та устаткування.

Основною метою діяльності енергопідприємства є сприяння виконанню встановлених завдань, які передбачені статутом товариства. Адже одержання прибутку від здійснення господарської діяльності для задоволення інтересів акціонерів та працівників – одне з самих основних завдань підприємства.

За останні роки блоки № 2 та № 5 підприємства «ХХХ» були переведені на спалювання твердого палива – вугілля та газової марки. І тому, ця електростанція є першою в Україні гібридною електростанцією, яка працює на різних видах вугілля.

Тільки за 2022 рік обсяг виробленої електроенергії, сягнув більше 153882

млн. кВт/год, це на 4257 млн. кВт/год більше, у порівнянні до 2021 року.

Виробництво електричної енергії за 2021–2022 рр. нами представлено на (рис. 2.1.)

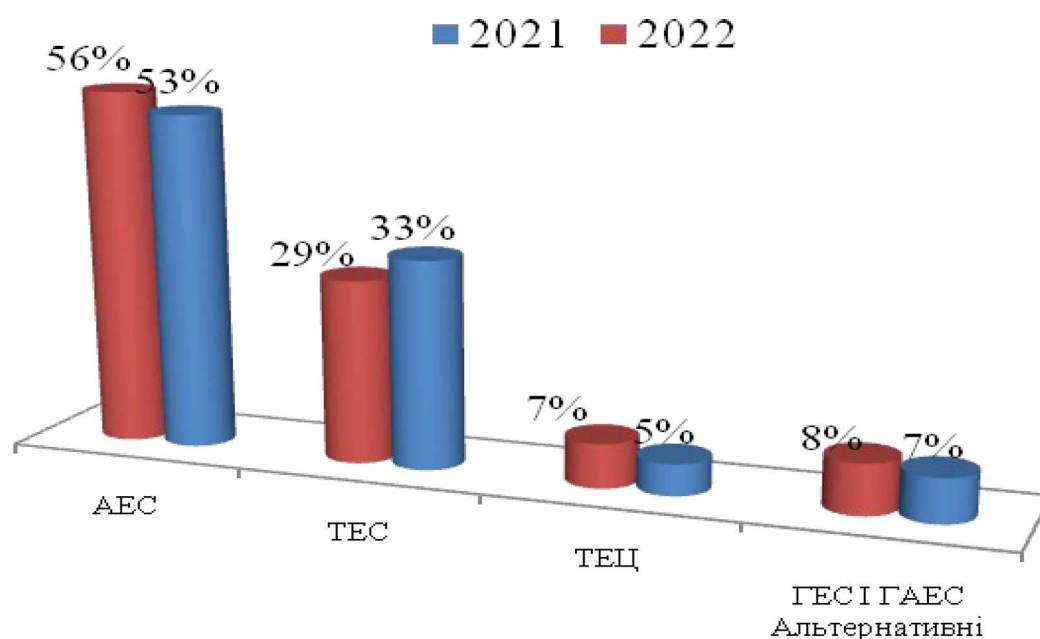

Рис 2.1. Виробництво електричної енергії за 2021–2022 рр.

Джерело: [побудовано за даними підприємства]

Атомними електростанціями в Україні вироблено всього 85576 млн. кВт/год. електроенергії, що на 4626 млн. кВт/год. (або на 5,7%) більше у порівнянні до 2021 року (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Загальна інформація щодо виробництва електричної енергії

Виробництво	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+/-)	%
АЕС	80950	85576	4626	в 1,0 р.б.
ТЕС	49902	44960	-4942	90,1
ТЕЦ	8094	10882	2788	в 1,3 р.б.
ГЕС і ГАЕС	9126	10567	1441	в 1,1 р.б.
Альтернативні	1553	1896	343	в 1,2 р.б.
Всього	149625	153882	4257	-

Електроенергетиками вироблено всього 44960 млн. кВт/год електричного струму, це становить 4942 млн. кВт год, або на 10% менше, у порівнянні до досліджуваного 2021 року.

Виробництво ринку електроенергії склало 10567 млн. кВт год, тобто прослідковується тенденція у зростанні до 1441 млн. кВт/год, (в 1,1 р.б.), у порівнянні з базовим 2021 роком.

Проведене нами дослідження по виробництву електроенергії дає підстави стверджувати, що у 2022 році електростанції підприємства «ХХХ», мали тенденцію до зростання – до 343 млн. кВт/год (21%) та склав 1896 млн. кВт/год. На нашу думку, існує технологічна залежність від інших суміжних галузей, які в окремих випадках призводили до нееквівалентного міжгалузевого обміну, що призводило до збільшення зобов'язань галузевої структури енергобізнесу.

Протягом останніх років на електростанціях підприємства «ХХХ» в роботі знаходилось пиловугільне устаткування.

Газо-мазутні енергоблоки 300 Мвт Трипільської ТЕС та 800 МВт Вуглегірської ТЕС не працювали внаслідок відсутності потреби їх включення в роботу.

Відпуск теплової терирорії для споживачів здійснюється відповідно до температури навколишнього середовища та згідно температурних графіків тепломережі.

Щодо фактичних витрат на проведенні ремонтної кампанії підприємства «ХХХ» у 2022 році, при плані 837714 тис. грн, становить 815919 тис. грн, або це склало 97%.

Ремонт обладнання на підприємстві проводився в терміни згідно розпорядження підприємства «ХХХ».

Фактично у 2022 році планувався ремонт 18 енергоблоків загальною потужністю до 4695 МВт, у т.ч.:

- проведено (витрати на проведення ремонтної кампанії зазначені у таблиці 2.3.) капітальний ремонт двох енергоблоків загальною потужністю

до 485 МВт;

– середній ремонт трьох енергоблоків загальною потужністю до 800 МВт;

– поточний ремонт 13 енергоблоків загальною потужністю до 3410 МВт. Фактичні питомі витрати палива нами наведені у табл.2.2

Таблиця 2.2

Умовні витрати палива на відпуск електроенергії, кВт/год

ТЕС	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+/-) 2021/2022рр., (%)	
XXX ТЕС	384	384	0	0
XXX ТЕС	437	437	0	0
XXX ТЕС	445	460	15	в 1,0 р.б
XXX	412	405	-7,0	98,3

Таблиця 2.3

Виконання ремонтної програми підприємства «XXX», тис. грн

Способи ремонтних програм	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+/-) 2021/2022 рр.
Господарський	231090	282970	51880
Підрядний	48922	91851	42929
Разом	280012	374821	94809

До основних причин зміни термінів ремонтних робіт та збільшення їх тривалості були наступні:

– виведення енергоблоків у довготривалий резерв з елементами консервації через відсутність проєктного топлива та з метою збереження обладнання та устаткування;

– збільшення обсягів ремонтних робіт;

– необхідність виконання додаткових господарських робіт, які виникали при проведенні дефектації під час проведення ремонту обладнання;

– зміна термінів ремонту енергоблоків для забезпечення надійної роботи енергосистеми України.

Щодо випадків по аварійності за 12 місяців 2022 року на основному обладнанні підприємства «ХХХ», то за зазначений період сталося дві відмови I категорії та 26 відмов II категорії. За подібний період 2021 року сталося 3 відмови та 56 відмов II категорії. Тобто за 2022 рік по підприємства «ХХХ» загальна кількість відмов I категорії зменшилась на одну відмову, а кількість відмов II категорії зменшилась на 30 відмов.

Таким чином, зменшення електроенергії 2022 року, у порівнянні до досліджуваного 2021 року, було об'єктивною причиною, яка пов'язана в першу чергу з дефіцитом забезпечення енергетичного вугілля марок „Ш” (антрацит) та „П” (пісне). Це відбулося в Україні за рахунок його видобутку виключно на непідконтрольній території країни, і в результаті повного блокування постачання із досліджуваних територій.

Проаналізувавши показники інтенсивності та ефективності використання основних засобів підприємства «ХХХ» можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду організація виробництва та постачання споживачів електроенергією були у відповідності до нормативних документів, чинного законодавства України, а виробництво електроенергії відповідало світових стандартів якості.

2.2.Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві за фінансовою звітністю

Теплова електрична станція є одним із головних елементів енергетичної системи України. підприємства «ХХХ» забезпечує потреби країни в електроенергії. Підприємство «ХХХ» займає 14% структури виробництва енергетичної галузі країни.

Фінансовий план на 2022 рік погоджується керівництвом підприємства «ХХХ» та подається на затвердження до фонду державного майна країни. Підприємство «ХХХ» є одним із важливих функціональних елементів енергетичної системи України, яка забезпечує потреби нашої країни в

постачанні електроенергії.

Агрегований баланс підприємства «ХХХ» за 2020–2022 роки нами представлено в табл.2.4, а власний капітал підприємства «ХХХ» за 2020–2022 роки представлено в таблиці 2.5.

До факторів, які впливають на форми та склад основних засобів, належать:

- спосіб виготовлення готової продукції;
- складність виробничого процесу підприємства.

Структура виробництва теплової електричної станції нами представлена на рис.2.2.

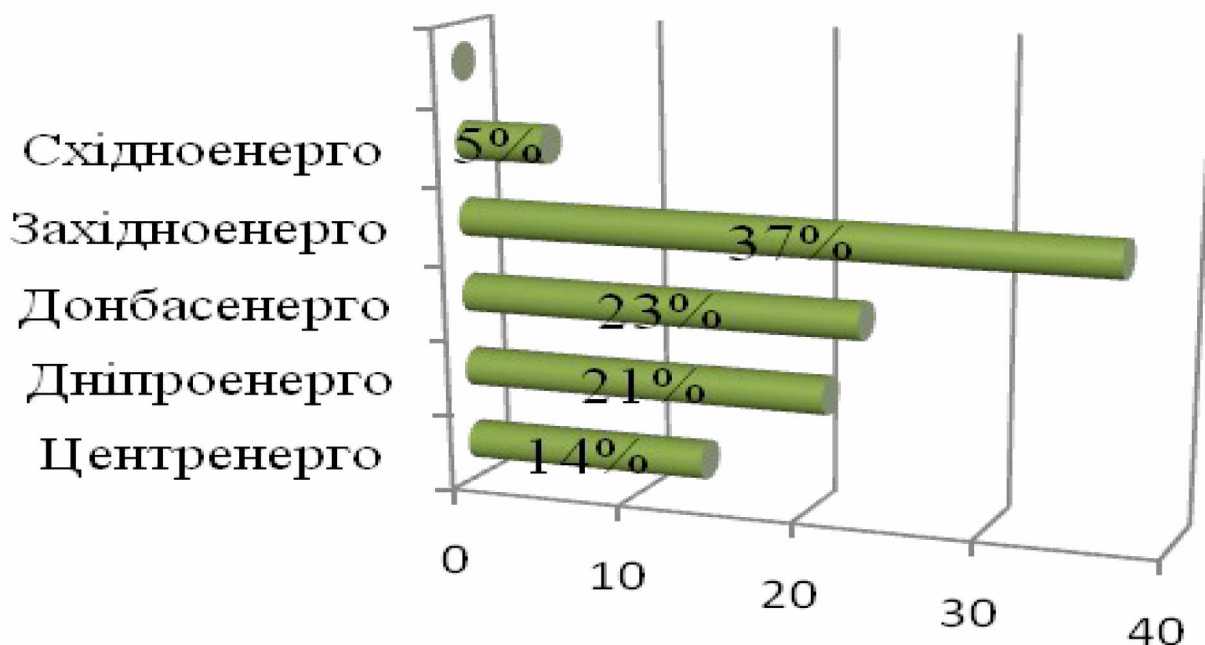

Рис 2.2. Структура виробництва ТЕС в Україні у 2022 році

Джерело: [побудовано автором за даними статистичних збірників]

Важливим завданням об'єкта, що досліджується, є зростання результативності застосування найбільш активної частки об'єктів основних засобів, зокрема це машини і обладнання. Адже вони застосовуються при виготовленні необхідної продукції на досліджуваному об'єкті.

В продовженні цього, вони складають його майновий комплекс, який дозволяє добиватися економічного ефекту та подальшого економічного

зростання. Пасивну частину основних засобів становлять будівлі, споруди, інвентар, які в свою чергу дозволяють оптимально ефективно і неупереджено застосовувати їх активну частину. На підставі даних ми проаналізуємо склад та структуру підприємства (табл. 2.4 та 2.5).

Головну роль для конкурентоспроможності сучасного підприємства відіграє економічний механізм використання оборотних активів, оптимізація джерел фінансування і ефективності їх використання. Без ефективного управління оборотними активами неможливо реалізувати довгострокові фінансові стратегії сучасного підприємства. Матеріальні оборотні активи можуть бути перетворені на грошові кошти протягом року або одного операційного циклу. Сукупне майно підприємства «ХХХ» складається з необоротних і оборотних активів, причому сума необоротних активів становила 5915 тис. грн у базовому 2020 році і демонстрували тренд в сторону зменшення у 2021 році на 55 тис. грн, та в 2022 році до – до 127 тис. грн.

Нами визначено, що оборотні активи мали тенденцію до зростання до 602 тис. грн, порівняно з 2021 р., та в 2022 р. до – 1724 тис. грн до базового 2020 року.

Графічно це відображено нами на рисунку 2.3.

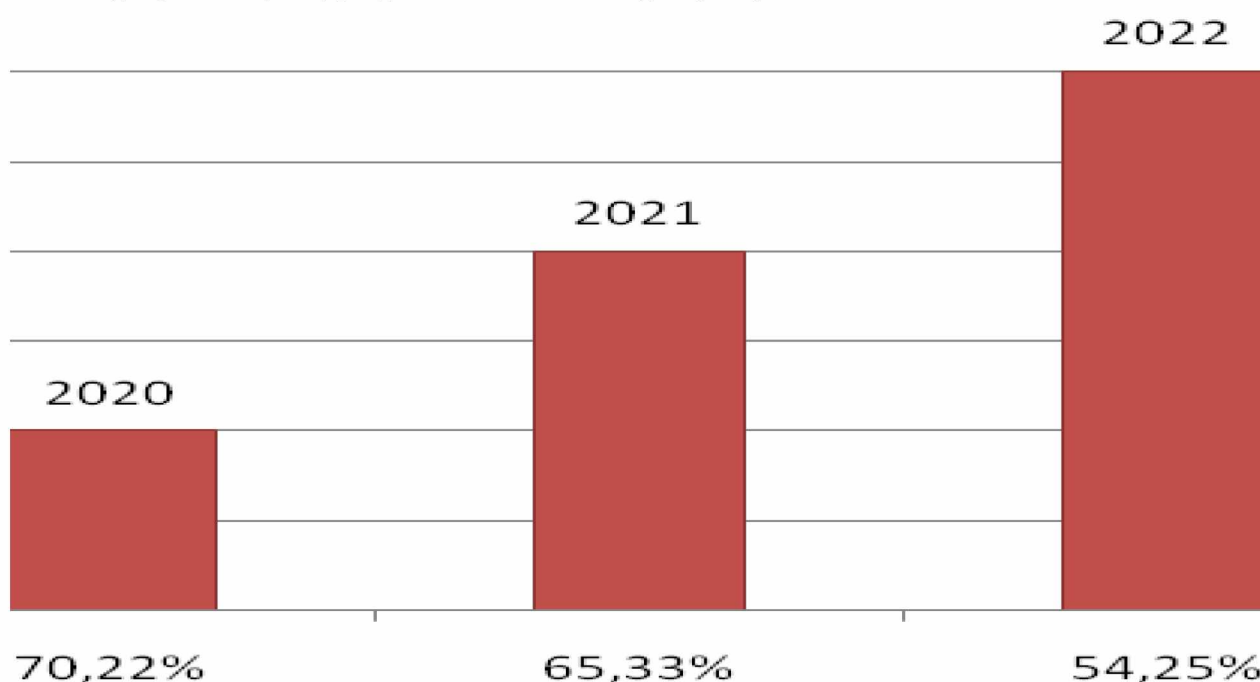

Рис. 2.3. Необоротні активи підприємства «ХХХ» за 2020 – 2022 рр.

Джерело: [розраховано за даними підприємства]

Зростання питомої ваги майна підприємства «ХХХ» займають: основні засоби – 61,79% у 2020 році, 56,03% у 2021 році і у 2022 році – 46,28%.

Найменша відносна величина припадає на інші оборотні активи, які становлять, відповідно у 2020 році – 0,06%, у 2021 році – 3,03% і в 2022 році – 3,28%.

У випадку коли ціни на кредитні ресурси нижче, ніж рівень віддачі на вкладений капітал, тоді, привертаючи позикові кошти, підприємство може підвищити рентабельність власного капіталу.

Наявність певної суми прибутку та норма рентабельності свідчать про наявний потенціал розвитку підприємства у перспективі, а також ефективність його діяльності.

Власний капітал підприємства «ХХХ» має тенденцію до спадання у відповідних роках: у 2021 році він збільшився на 30% у порівнянні з 2020 році, але в 2022 році зменшився на 5,6%, у порівнянні з 2021 роком.

Поточні запити підприємства збільшилися на 3162 тис. грн (на 5,3%), що є негативною тенденцією його розвитку і це визначає факт про зростання рівня фінансової залежності підприємства.

Сума зобов'язань і забезпечень підприємства «ХХХ» в 2022 році складає – 5876 тис. грн, а власний капітал – 3716 тис. грн, порівнюючи до 2021 року, що становить 4514 тис. грн, відповідно – 3661 тис. грн власного капіталу.

Структура власного капіталу пасиву досліджуваного підприємства за 2020–2022 рр. нами представлена в роботі в (табл. 2.6).

У таблиці 2.6 ми спостерігаємо траєкторію до спаду власного капіталу.

З наведеного табличного матеріалу ми бачимо зменшення власного капіталу, як у 2021 році, так і в 2022 році: 2275 тис. грн, 3716 тис. грн, відповідно.

Це звісно спричинено зменшення нерозподіленого прибутку до 2520000

грн, порівнюючи з базовим 2020 роком.

Продовження табл. 2.4

2. Оборотні активи (1195)	2508	29,78	3110	34,67	602	4,89	0	3110	34,67	4834	45,75	1724	11,08	0
2.1. Запаси (1100+1110)	1083	12,86	1863	20,77	780	7,91	92,09	1863	20,77	523	4,95	-1340	-15,82	130,22
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+...+115)	909	10,80	919	10,25	10	-0,55	100,55	919	10,25	2740	25,93	1821	15,68	112,88
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	465	5,52	56	0,62	-409	-4,90	95,10	56	0,62	1225	11,59	1169	10,97	37,30
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	51	0,60	272	3,03	221	2,43	97,57	272	3,03	346	3,28	74	0,25	44,30
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього майна (1300)	8423	100	8970	100	547	0	0	8970	100	10567	100	1597	0	0

Таблиця 2.5

Власний капітал підприємства «ХХХ» за 2020 – 2022 роки

Пасив	2020 рік		2021 рік		Відхилення (+, -) в		Темп зрос- тання, %	2021 рік		2022 рік		Відхилення (+, -) в		Темп зрос- тання, %
	Сума, тис. грн.	Пито ма вага, %	Сума, тис. грн.	Питом а вага, %	сумі, тис. грн.	Пито- мій вазі, %		Сума , тис. грн.	Питом а вага, %	Сума, тис. грн.	Питом а вага, %	сумі, тис. грн.	Пит о- мій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Власний капітал (1495)	5935	70,46	3661	40,81	-2274	-29,65	129,65	3661	40,81	3716	35,17	55	5,64	в 1,0 р.б
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	710	8,43	795	8,87	85	0	0	795	8,87	975	9,22	180	0,5	в 1,0 р.б
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	1778	21,11	4514	50,32	2736	29,21	70,79	4514	50,32	5876	55,61	1362	5,29	в 1,0 р.б
3.1. Короткострокові і кредити банків (1600)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	1281	15,21	3969	44,25	2688	29,04	11,47	3969	44,25	5049	47,78	1080	3,53	в 1,0 р.б
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	497	5,90	545	6,07	48	0,17	99,83	545	6,07	827	7,83	282	1,76	в 1,0 р.б

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього капіталу (1900)	8423	100	8970	100	547	0	0	8970	100	10567	100	1597	0	0

Капітал у дооцінках зменшився на 2000000 грн, при порівнянні з досліджуваним базовим роком.

Структура пасиву підприємства «ХХХ» за 2020–2022 рр. нами зображено графічно на рисунку 2.4.

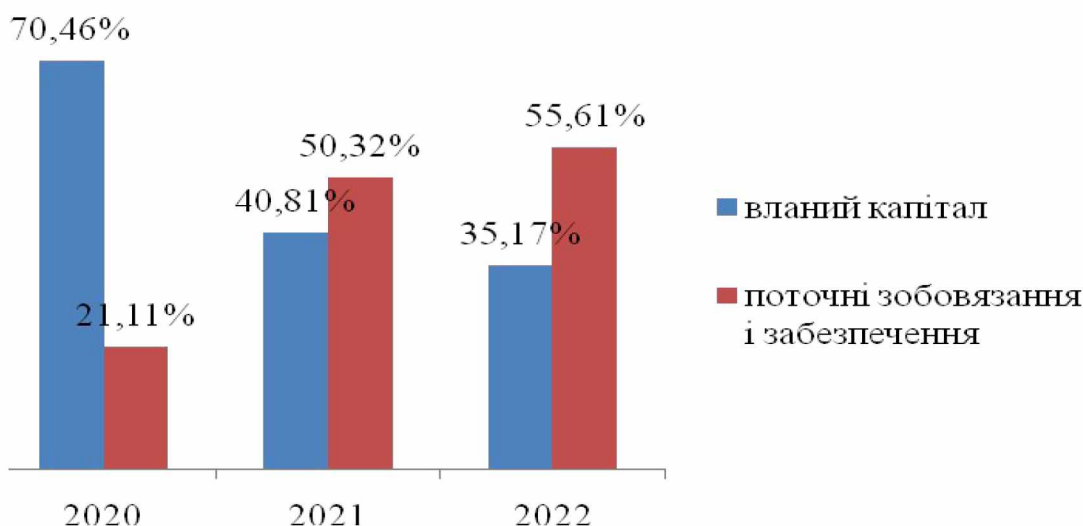

Рис. 2.4. Структура пасиву підприємства «ХХХ» за 2020–2022 рр.

Джерело: [розраховано за даними фінансової звітності підприємства]

Ми спостерігаємо також збільшення додаткового капіталу. Збільшення додаткового капіталу становить у 2021 році – 222 тис. грн. За даними фінансової звітності показники сукупного капіталу підприємства «ХХХ» визначається тенденцію до зростання, і це говорить про ефективну діяльність роботи підприємства за досліджуваний період.

Сума власного капіталу у досліджуваних роках становить: у 2020 р. склала – 8423 тис. грн., в 2021 році – 8970 тис. грн і в 2022 році – 10567 тис. грн. Частка власного капіталу в сукупному капіталі становить 70,46% – у 2020 році, 40,81% – 2021 році та 35,17% – у 2022 році.

Варто зазначити про тенденцію підвищення всіх показників доходності підприємства у 2021 році та їх зниження протягом 2022 року. Така динаміка є нестабільною, що свідчить про нестабільну господарську діяльність підприємства в цей період.

Таким чином, підприємства «ХХХ» є важливою функціональною

складовою частиною загальних елементів енергетичної системи України, яка забезпечує потреби нашої країни в постачанні електроенергії. Застосування сучасних технологій в області фінансового управління є одним із основних конкурентних переваг підприємства в нинішніх ринкових умовах господарювання.

Істотно підвищити ефективність фінансового управління дозволяють сучасні технології фінансового управління: фінансовий бенчмаркінг, фінансовий контролінг та фінансовий інжиніринг.

Сукупне майно підприємства «ХХХ» сформовано за рахунок як з необоротних, так і оборотних активів підприємства.

Сума необоротних мобільних коштів становлять 5915000 грн. у базовому році і зменшуються у 2021 році до 55000 грн, а в 2022 році він зменшився в рази. Ми спостерігаємо зростання оборотних активів у 2022 році до позначки 602000 грн та на 1724000 грн, у порівнянні до 2021 року.

До оборотних активів відносять:

1. Запаси. Наприклад, сировину та матеріали або готову продукцію на складі.
2. Дебіторську заборгованість, яку мають повернути компанії протягом 12 місяців.
3. Короткострокові фінансові вкладення. Наприклад, банківський вклад на півроку.
4. Гроші на розрахунковому рахунку та в касі.

Здійснивши аналіз складу та динаміки власного капіталу досліджуваного енергопідприємства потрібно зробити певні висновки щодо нестабільного стану фінансового стану досліджуваного підприємства з 2021 по 2022 рр.

Так, у 2021 році власний капітал збільшився до 30%, порівнюючи з 2020 – базовим роком, а вже в 2022 році ми бачимо його зменшення до 5,64%, у порівнянні до попереднього 2021 року.

Оборотні активи зросли на 602 грошових одиниць, порівнюючи з 2021 роком, а в 2022 році зросли на 1724000 грн, у порівнянні до досліджуваного

нами 2022 року.

Отже, у досліджуваному нами підприємстві питому вагу (середньоарифметичне значення показників) займають основні засоби та нематеріальні активи – 61,79% у 2020 році, 56,03% у 2021 році, і в 2022 році 46,28%.

Найменша питома вага припадає на інші оборотні активи, які становлять відповідно у 2020 році – 0,06%, у 2021 році – 3,03% і в 2022 році – 3,3%.

Фінансування носить строго цільовий характер, здійснюється в міру виконання встановлених планів, за умови дотримання режиму економії і є під фінансовим контролем держави. Застосування сучасних інноваційних технологій у сфері фінансового управління може бути однією з головних конкурентних переваг підприємств в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Показники, які отримані в результаті проведеного аналізу, повинні бути оцінені з точки зору достатності або недостатності їх величин або рівня для даного підприємства, з урахуванням саме його конкретних умов. Тільки після цього можливе прийняття управлінських рішень про направлення, ступінь і способи зміни того чи іншого показника для досягнення його нормальної величини. Щодо власного капіталу досліджуваного підприємства, то ми спостерігаємо напрямок у сторону спадання, а саме: у 2021 році він збільшився на 29,65%, у порівнянні до базового 2020 року, але в 2022 році зменшився на 5,64%, у порівнянні до 2021 року. Проведене дослідження показує, що власний капітал має тенденцію до спадання, у 2021 році зменшився на 2275 тис. грн у порівнянні до базового 2020 року і на 3716 тис. грн у 2022 році (табл.2.7).

Отже, поточні зобов'язання підприємства збільшилися до 5,3%. Крім того, варто зазначити про коливання значень всіх складових витрат.

Наші дослідження свідчать, що така тенденція є негативною для підприємства, адже спостерігається збиткова фінансова діяльність, а отже відбувається не ефективне використання всіх наявних виробничих ресурсів.

Таблиця 2.6

Структура власного капіталу пасиву підприємства «ХХХ» за 2020 – 2022 роки

Найменування статей	2020 р.		2021 р.		Відхилення (+,-) 2020/2021 рр.			2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-) 2021/2022 рр.		
	сума, тис. грн.	пито- ма вага, %	сума, тис. грн.	пито- ма вага, %	Δ	%	темп зроста- ння, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зроста- ння, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Власний капітал (ряд.1495)	5936	100	3661	100	-2275	0	-138,25	3661	100	3716	100	55	0	в 1,1 р.б
1.Зареєстрований (пайовий) капітал (ряд.1400)	480	0,48	480	0,48	0	0	0	480	0,48	480	0,48	0	0	0
2. Капітал у дооцінках (ряд.1405)	2552	2,25	2550	2,55	-2	-0,30	-99,70	2550	2,55	2548	2,55	0	0	0
3. Додатковий капітал (ряд.1410)	985	0,99	1207	1,21	222	0,22	99,78	1207	1,21	1207	1,21	0	0	0
Всього інвестований капітал (1+2+3)	9953	9,95	7898	7,90	-2055	-2,05	102,05	7898	7,90	7951	7,95	53	0,05	99,95
4. Резервний капітал (р.1415)	344	0,34	369	0,37	25	0,03	99,97	369	0,37	369	0	0	0	0

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
5.Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) (р.1420)	1575	1,58	-945	-0,95	-2520	-2,53	102,53	-945	-0,95	-888	-0,89	-1833	-1,84	в 1,0 р.б
Всього накопичений капітал (1+2+3+4+5)	11872	11,87	7322	7,32	-4550	-4,55	-104,55	7322	7,32	7432	7,43	10	0,11	в 1,0 р.б
6.Неоплачений капітал (р.1425)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7. Вилучений капітал (р.1430)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього капітал у розпорядженні	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8. Інші резерви (1435)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сукупний капітал (р.1900)	8423	100	8970	100	-	-	-	8970	100	10567	100	-	-	-
Частка власного капіталу в сукупному капіталі	-	70,46	-	40,81	-	-	-	-	40,81	-	35,17	-	-	-

Таблица 2.7

Агрегований баланс підприємства «XXX» за 2020 – 2022 роки

[illegible]

Продовження табл. 2.7

2. Оборотні активи (1195)	2508	29,78	3110	34,67	602	4,89	0	3110	34,67	4834	45,75	1724	11,08	0
2.1. Запаси (1100+1110)	1083	12,86	1863	20,77	780	7,91	92,09	1863	20,77	523	4,95	-1340	-15,82	в 1,3 р.б
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+...+115)	909	10,80	919	10,25	10	-0,55	100,55	919	10,25	2740	25,93	1821	15,68	в 1,1 р.б
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	465	5,52	56	0,62	-409	-4,90	95,10	56	0,62	1225	11,59	1169	10,97	37,30
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	51	0,60	272	3,03	221	2,43	97,57	272	3,03	346	3,28	74	0,25	44,30
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього майна (1300)	8423	100	8970	100	547	0	0	8970	100	10567	100	1597	0	0

Таблиця 2.8

Структура капіталу підприємства «ХХХ» за 2020 – 2022 роки

Пасив	2020 рік		2021 рік		Відхилення (+, -) в		Темп зрос- тання, %	2021 рік		2022 рік		Відхилення (+, -) в		Темп зрос- тання, %
	Сум а, тис. грн.	Пито ма вага, %	Сума, тис. грн.	Пито ма вага, %	сумі, тис. грн.	Пито- мій вазі, %		Сума , тис. грн.	Питом а вага, %	Сума, тис. грн.	Питом а вага, %	сумі, тис. грн.	Пит о- мій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Власний капітал (1495)	5935	70,46	3661	40,81	-2274	-29,65	129,65	3661	40,81	3716	35,17	55	5,64	в 1,0 р.б
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	710	8,43	795	8,87	85	0	0	795	8,87	975	9,22	180	0,5	100,5
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	1778	21,11	4514	50,32	2736	29,21	70,79	4514	50,32	5876	55,61	1362	5,29	в 1,0 р.б
3.1. Короткострокові і кредити банків (1600)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	1281	15,21	3969	44,25	2688	29,04	11,47	3969	44,25	5049	47,78	1080	3,53	в 1,0 р.б
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	497	5,90	545	6,07	48	0,17	99,83	545	6,07	827	7,83	282	1,76	в 1,0 р.б

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього капіталу (1900)	8423	100	8970	100	547	0	0	8970	100	10567	100	1597	0	0

2.3. Аналіз основних джерел формування основних засобів

Основними інструментами впливу на виробничу та господарську діяльність підприємства проходить через фінансовий механізм, і відповідно існує система фінансових важелів: доходи; відсоткові ставки; дивіденди та ін., які реалізується на підприємстві; планування і стимулювання застосування фінансових джерел.

Кошти амортизаційного фонду, довгострокові кредитні засоби та інші джерела інвестиційних ресурсів можуть у сукупності утворити інвестиційний фонд для фінансової підтримки інвестиційних проєктів.

Традиційно до постійних зобов'язань включають: витрати на оренду, нарахування та відрахування на заробітну плату персоналу та ін.

З позиції фінансово-господарської діяльності підприємств, фінансового і управлінського обліку капітал розглядають як абстрактну вартість. Він показує джерела фінансового забезпечення формування майна підприємства. Відображені в балансі підприємства майно (актив) і капітал (пасив) характеризують один об'єкт, тобто сукупну вартість, яка використовується для досягнення поставленої мети (одержання прибутку).

Активи опосередковують конкретне використання залучених фінансових коштів, а капітал показує зобов'язання підприємств перед кредиторами та його власниками [51, с.13].

Перед кожним підприємством завжди стоїть задача забезпечення фінансовими ресурсами і ефективного їх використання.

У майбутньому періоді залучення фінансових ресурсів на основі збільшення статутного капіталу пов'язано з корпоративним правом власності на частку в капіталі підприємства і з номінальною вартістю акцій учасників у створенні джерела фінансування матеріальних активів [17, с. 55].

Основними проблемами розвитку підприємств є:

- *структурні*: структура виробництва залишається деформованою; зруйнована матеріально-технічна база колишніх державних підприємств та

колишніх колективних підприємств;

–*бюджетні*: обмежене фінансування соціальної сфери; реальні обсяги бюджетного фінансування не відповідають потребам виробництва;

–*податкові*: рівень сплати податку на додану вартість досить високий.

Основні джерела фінансового забезпечення підприємства ми представили на рис.2.5.

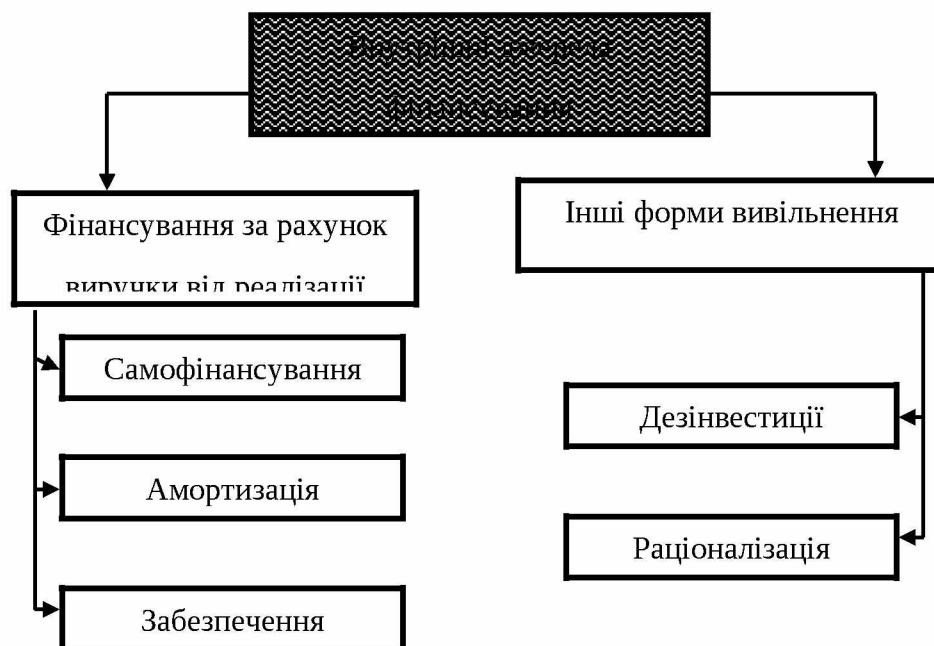

Рис. 2.5. Основні джерела фінансування підприємств

Джерело: сформовано автором на основі [2;53]

Структурна політика підприємства повинна базуватися на основі оптимальних темпів зростання різних секторів і енергетичних галузей з дотриманням макроекономічних пропорцій підприємств сфери енергетики.

Метою промислової політики України є сукупність заходів, які повинні спрямовуватися на прискорення економічного зростання підприємств, шляхом впливу на економічне становище деяких галузей і підприємств енергетичного виробництва. На наш погляд, структурна політика в межах енергетичної галузі – це складова системи теплової енергетики, яка направлена на формування міжгалузевих, макроекономічних пропорцій у

сферах виробництва і функціональних зв'язків у структурі системи управління виробників.

Внутрішні і зовнішні джерела формування основних засобів підприємства ми представляємо на рис. 2.6.

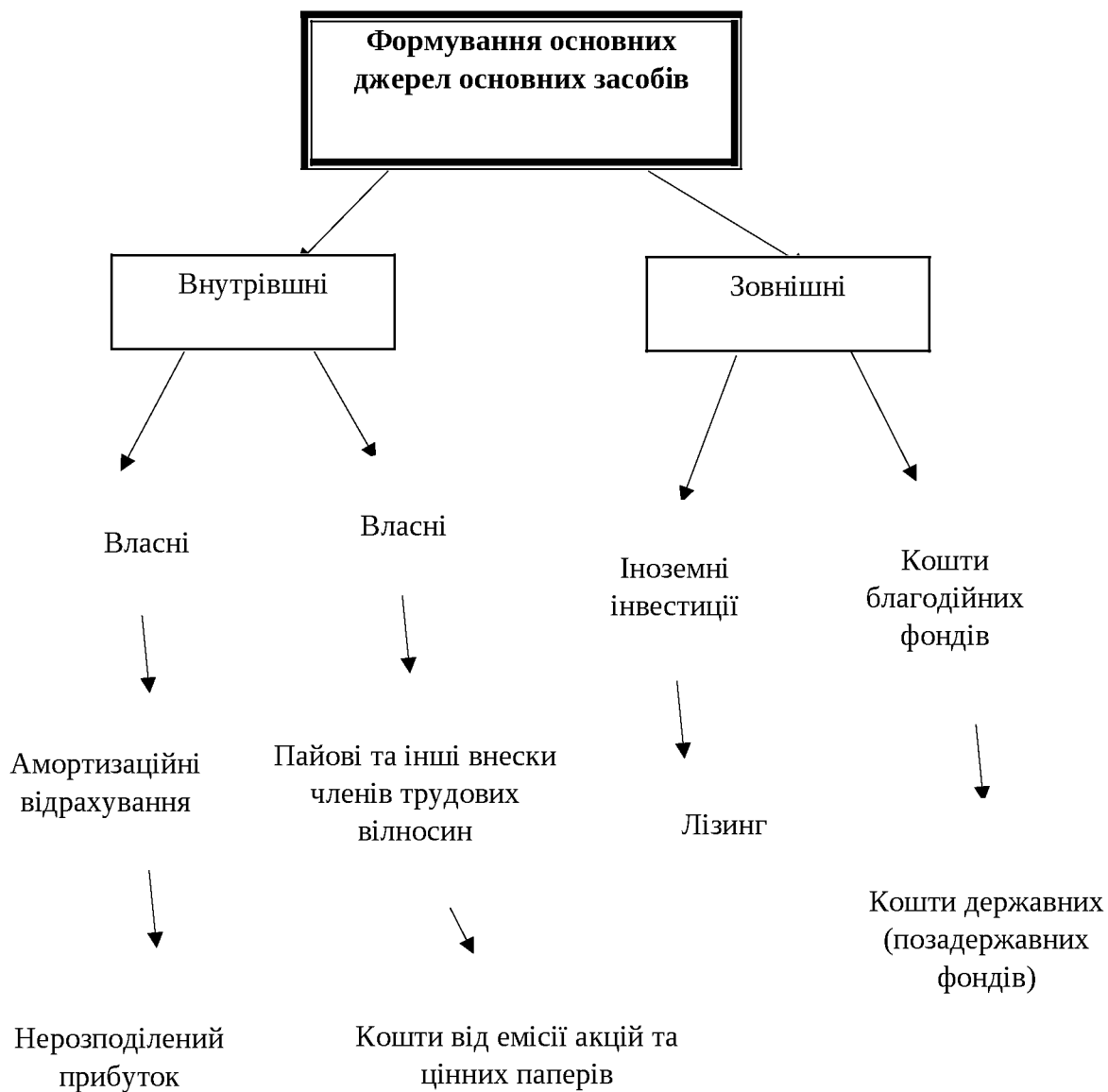

Рис.2.6. Формування основних джерел основних засобів підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [14]

З наведених нами вище супроводжуючих показників таблиці робимо

висновок, що розмір накопиченої амортизації на підприємстві за період з 2020 по 2022 рік збільшується. Економіку знецінення довгострокових матеріальних виробничих активів підприємства «ХХХ» за 2020–2022 роки нами представлено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Знос основних засобів на підприємстві «ХХХ»
за 2020–2022 рр.**

Основні засоби	Роки			Абсолютний приріст 2021 – 2020 рр. (+/-)	Абсолютний приріст 2022 – 2021 рр. (+/-)
	2020	2021	2022		
Первісна вартість, тис. грн	5806	5942	6072	136	130
Знос, тис. грн	603	917	1184	857	267

І ми констатуємо, що відбувається збільшення обсягу основних засобів із зарахуванням їх у експлуатацію за первісною вартістю, оскільки за 2020–2022 рр. вона постійно збільшується. Таким чином, обсяг зносу основних фондів з 2020 року по 2021 рік на підприємства «ХХХ» зріс на 857 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік на 267 тис. грн. При цьому, фактична вартість основних фондів в аналізованому періоді з 2020 по 2021 рік збільшилась на 6072 тис. грн, а з 2021 року по 2022 рік відбулося зростання ще на 136 тис. грн. Для формування політики оновлення основних засобів необхідно розрахувати загальну потребу установи в основних засобах на майбутній період у вартісному вираженні, що буде одним із методів оптимізації загального обсягу основних засобів. Ґрунтуючись на отриманий позитивний результат, розраховується необхідний обсяг оновлення основних засобів у вартісному вираженні. Визначення необхідного обсягу поліпшення основних засобів пов'язане з простим та розширеним відтворенням основних засобів. Просте відтворення пов'язане з пропорційною заміною машин, устаткування, які

вибувають у зв'язку з їх фізичним та моральним зношуванням на нові основні засоби. Обсяг однорідної продукції може визначатися в натуральних показниках, а різнорідної продукції – у грошах або нормо-годинах. При фінансових показниках обсяг продукції може бути обчислена як валова, товарна чи реалізована продукція. Розглянемо декілька показників знецінення довгострокових матеріальних виробничих активів на підприємстві «ХХХ» за 2022 рік (табл 2.10).

Таблиця 2.10

**Основні показники економіки основних засобів на підприємстві
«ХХХ» 2022 рік**

№	Показники	Розрахунок	Сутність
1	Коефіцієнт зносу	$K_{\text{зп}}=917/5942=0,15$ $K_{\text{зк}}=1184/6072=0,19$	Коефіцієнт зносу на початок періоду становив 0,15, порівняно з кінцем періоду підвищився до 0,19 відсотка, що відбулося за рахунок підвищення суми зносу.
2	Коефіцієнт придатності	$K_{\text{зп}}=1-0,15=0,85$ $K_{\text{зк}}=1-0,19=0,81$	Коефіцієнт придатності на початок періоду становив 0,9, порівняно з кінцем періоду знизився до 0,85, в результаті підвищення суми зносу.
3	Коефіцієнт накопичення зносу	$K_{\text{нзн}}=917/5942=0,15$ або 150% за рік	Коефіцієнт накопичення зносу формує інтенсивність джерел коштів на капітальні вкладення у фінансування основних засобів та становить 150% на рік..
4	Показник середньої норми амортизації	$Ha_{(\text{середня})}=13/5942=0,002$ або 2,0% за рік	Оцінка інтенсивності накопичення довгострокових матеріальних виробничих активів 0,002 або 2,0% за рік.

Невиробничі основні засоби у процесі виробництва участі не беруть, а тільки займаються обслуговуванням побутових потреб колективу.

Після того, як вірно будуть поставленні відповідно до мети завдання, правильно обрані методи для дослідження, здійснюють підбір коефіцієнтів для розрахунків, а вже потім приймають управлінські рішення з врахуванням існуючих переваг та недоліків основної діяльності підприємства.

Поліпшення ефективності основних засобів є одним із першочергових завдань для підприємства, яке стабільно розвивається, яке повинно не тільки прагнути до їх модернізації, але і максимальної ефективності їх використання. Від вирішення цих питань залежить конкурентоспроможність підприємства та його фінансового становища.

Основні засоби, будучи базою економічного потенціалу підприємств, визначають його виробничу потужність та технічний рівень.

Отже, обмеженість виробничих ресурсів залишається основною умовою, що стримує зростання суспільного виробництва. У цих умовах особливої актуальності набуває ефективність використання наявних у розпорядженні підприємства основних засобів.

Для оперативного контролю основних засобів підприємства «ХХХ» необхідно проводити систематичний фінансовий та управлінський аналіз основних засобів, який має бути спрямований задля формування політики управління основними засобами.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Шляхи підвищення якості оцінки фінансового стану підприємства «XXX» в сучасних умовах господарювання

Фінансова діяльність дає змогу визначити і проаналізувати механізми управління власним капіталом і прибутком, що завжди важливо для акціонерів підприємства, його потенційних інвесторів і партнерів по бізнесу.

На нашу думку, фінансова діяльність – це система застосування різних економічних механізмів, які спрямовані на забезпечення функціонування фінансовими ресурсами підприємства. Найважливішим фактором залишається оптимізація фінансування.

Фінансування носить строго цільовий характер, здійснюється в міру виконання встановлених планів, за умови дотримання режиму економії і під фінансовим контролем держави. Докорінна зміна механізму фінансування розвитку національної економіки, істотне зменшення участі держави в інвестиційному процесі, спонукають до пошуку абсолютно нових джерел фінансування.

Підприємство від його належності до тієї чи тієї організаційно-правової форми, володіє основними засобами, які характеризують його матеріальну базу та визначають технічний рівень. Процес виробництва складається з основного компоненту – засобів виробництва. У сучасній ринковій економіці засоби праці прийнято називати основними засобами чи основними фондами підприємства.

На нашу думку, одним із важливих елементів, який дозволяє створювати об'єктивні передумови виходу із кризи підприємства має бути диверсифікація виробництва. Головною причиною диверсифікації є невідповідність складних умов виробництва необхідному рівню продуктивності й ефективності.

До факторів, які найбільше впливають на процес диверсифікації інноваційного розвитку промисловості, відносяться:

- впровадження обмеженої кількості передових промислових технологій;
- використання старих технологій виробництва;
- переважання імпорту продукції над експортом;
- товарна структура міжнародної торгівлі;
- фінансові результати діяльності промислових господарств;
- низька рентабельність операційної діяльності підприємств промисловості;
- кризовий стан підприємств;
- недостатність впроваджених екологічних та інноваційних технологій;
- відсутність ресурсів підвищення заробітної плати;
- зниження якості робочої сили.

Причин диверсифікації може бути багато. Але основним мотивом є співвідношення цілей і можливостей. Виходячи з цього, виділяють певні великі групи причин диверсифікації діяльності підприємства [50, с. 205].

Виробнича диверсифікація досягається здійсненням капітальних вкладень, розширення асортименту продукції, що випускається підприємством для споживачів [29, с.180].

Отже, диверсифікація дозволяє знижувати окремі види фінансових ризиків: кредитний, депозитний, інвестиційний, валютний та ін.

Підвищення рівня диверсифікації діяльності підприємства необхідно здійснювати надзвичайно обережно, враховуючи в кожному випадку специфіку виробництва, структуру конкуренції на ринку збуту готової продукції.

Управління фінансами на підприємстві передбачає розробку методів для досягнення цілей, розробку і вибір критеріїв для прийняття ефективних фінансових рішень, а також практичне використання критеріїв з урахуванням індивідуальних умов діяльності підприємства.

Вихідною базою для управління фінансами на підприємстві є аналіз

його фінансового стану.

Сьогодні якість продукції стає предметом спільного інтересу суб'єктів господарювання, які входять до складу виробництва.

Вирішення питань вибору оптимальних варіантів розв'язання завдань організації фінансового забезпечення, прийняття якісних управлінських рішень щодо оцінки і напрямків застосування фінансових джерел потребує спеціальних знань, що розкриваються при вивченні фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Важливе значення при вивченні фінансової діяльності підприємства має фінансовий механізм.

Фінансовий механізм включає дві підсистеми: фінансове забезпечення і фінансове регулювання.

Функціонування фінансово-кредитного механізму здійснюється за допомогою системи фінансових методів:

- фінансового прогнозування;
- планування;
- фінансових показників;
- нормативів, лімітів, резервів, тощо.

Формування фінансово-кредитного механізму підприємств відбувається на основі правового, нормативного та інформаційного забезпечення. Важливе значення мають такі його складові функціональні ланки, як: мобілізація ресурсів, фінансування, стимулювання, регулювання та ін. З практичної точки зору стан фінансово-кредитного механізму і ефективність функціонування залежить і від рівня досконалості господарського механізму управління фінансами: ціноутворення, економічного стимулювання, механізму кредитування та ін.). З метою задоволення споживачів якісною продукцією виробництва необхідною умовою є впровадження системи управління якості на базі міжнародних стандартів, відповідно до стандартів міжнародного ринку серії ISO серії 9001. До основних напрямків зростання виходу якісної продукції (послуг) в регіонах відносять:

- закріплення прав і обов’язків громадян у сфері виробництва продукції;
- вибір найбільш оптимальних і стратегічних напрямків розвитку галузей національної економіки;
- впровадження новітніх інтенсивних технологій виробництв національного товаровиробника;
- на основі вимог ISO серії 9001 впровадження систем якості на підприємствах;
- матеріальне заохочення стабільності виробництва продукції високої якості [52]. Якість послуг, які надає підприємства «XXX» також має відповідати світовим стандартам якості.

Шляхи покращення фінансового стану підприємства нами представлено на рис. 3.1.

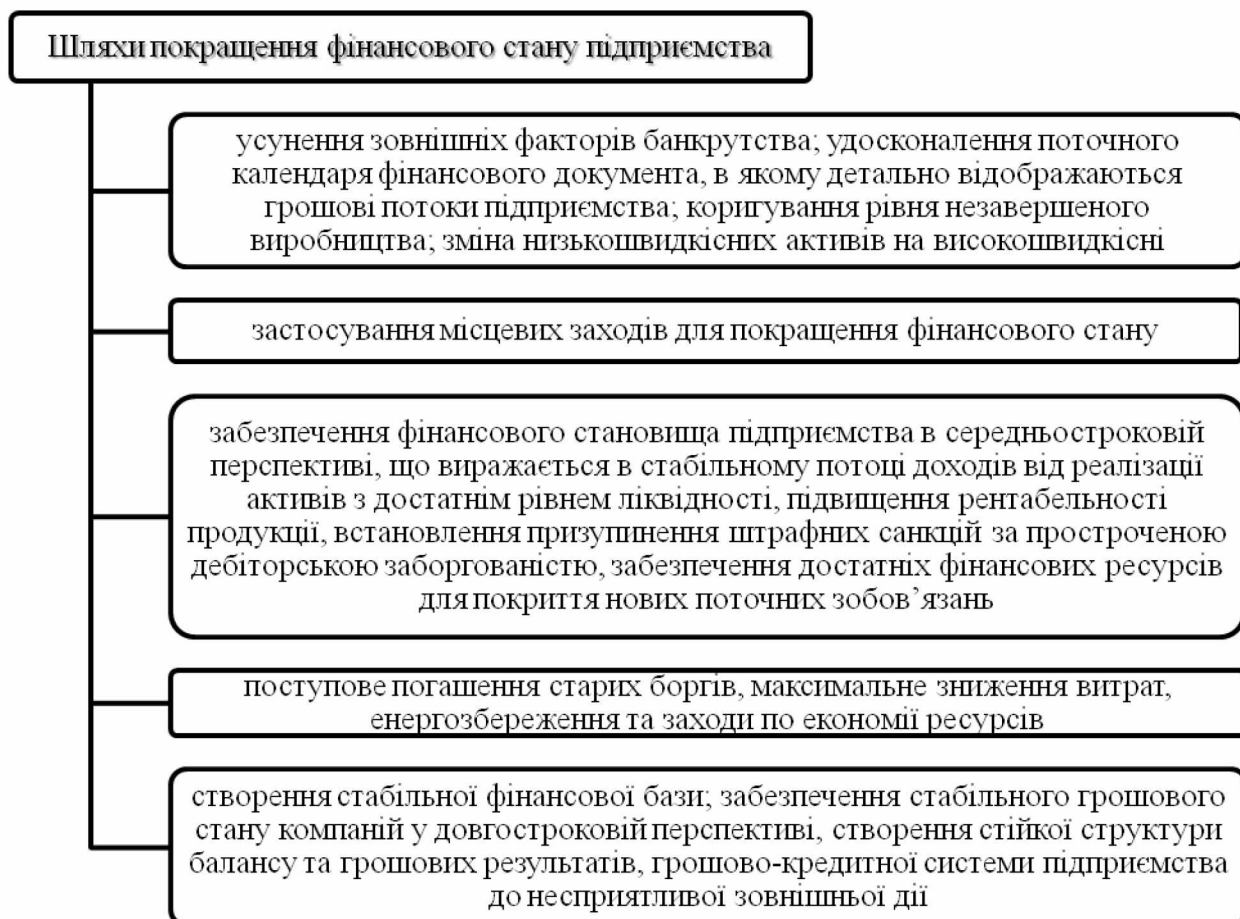

Рис. 3.1. Шляхи покращення стану підприємства «XXX»

Джерело: власні дослідження

Вивчення наукових праць та публікацій, тенденцій розвитку

підприємств, поведінки споживачів на ринку ми можемо констатувати те, що якість все ж таки є головним чинником забезпечення підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Більшість послуг та продуктів, які надає виробництво в країні має низьку якість і не може бути конкурентоспроможною на світовому ринку торгівлі. Отже, на сьогоднішій день існує потреба в адаптації міжнародних стандартів якості ISO серії 9001 для розробки міжнародних стандартів у галузі управління витратами. При прийнятті управлінських рішень щодо ефективної процедури застосування основних засобів, досліджуване підприємство може здійснювати стратегічне планування та зможе розширювати свій бізнес. Від дієвого застосування основних засобів залежить економічний рівень та подальший розвиток підприємницької діяльності. Вибір системи показників при проведенні аналізу застосування основних засобів нами показано на рис.3.2.

Рис 3.2. Модель вибору системи показників стану основних засобів

Джерело: [розробка автора]

Кінцевим етапом є контроль виконання відповідної стратегії, здійснення оцінювання та корегування стратегії та планування фінансово-господарської діяльності.

Переваги та недоліки фінансового планування на підприємствах України нами представлені в табл.3.1.

Таблиця 3.1.

**Переваги та недоліки фінансового планування
на підприємствах України**

<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
– перехід до стратегічного з поступовим збільшенням горизонту планування;	– обмеженість інформаційного забезпечення зовнішнього середовища;
– поступовий відхід від надмірної деталізації показників фінансових планів і перехід до агрегатних;	– недостатня розробка чинного законодавства щодо сутності, призначення фінансового плану;
– виявлення позитивних та негативних сторін діяльності підприємства;	– надмірна деталізація показників фінансових планів;
– формування чіткої фінансової стратегії розвитку підприємства.	– при формалізації процесів фінансового планування і управління слабо враховуються творчі, інтуїтивні аспекти формування фінансових рішень.

Джерело: сформовано автором на основі: [1;21, с.42; 26, с.25-26; 31, с. 27; 58, с.338]

Таким чином, задля поліпшення застосування основних засобів потрібно сформулювати правильну стратегію з метою раціонального та ефективного використання основних засобів підприємства, здійснити усунення недоліків, виправити існуючі помилки.

Отже, ефективність фінансової діяльності залежить від ряду факторів. До найбільш важливих належить оптимізація фінансування. Вдосконалення структури капіталу дає можливість зменшити витрати на його залучення, створити раціональну фінансову базу для досягнення позитивних результатів у інших видах діяльності підприємства.

3.2.Удосконалення управління результативності використання основних засобів

Мету управління підприємства визначає сутність основних засобів як важливого економічного ресурсу виробничої діяльності.

Метою управління результативності використання основними засобами є розробка та реалізація ефективних управлінських рішень, що забезпечують формування та експлуатацію засобів праці, що дозволяють здійснювати фінансово-господарську діяльність на необхідному рівні.

При цьому мету, пов'язану з орієнтацією на забезпечення необхідного рівня фінансово-господарської діяльності, слід розглядати як тактичну, так як це дозволяє досягати необхідних темпів зростання та розвитку на ринку.

В якості елементів економічної системи слід вибирати напрямки управління засобами праці, до яких належать:

- експлуатація;
- амортизація;
- оновлення;
- відновлення;
- вибуття;
- переоцінка;
- інвестування.

Взаємозв'язок зазначених елементів очевидні, оскільки результати управління одних напрямів істотно впливають на управлінські рішення, які використовуються за іншими напрямками.

Один рівень передбачає наявність стратегічного взаємозв'язку між елементами системи, а інший рівень передбачає формування тактичних взаємозв'язків.

Кожен із двох рівнів пов'язаний між собою, тому що стратегічне управління передбачає реалізацію певних тактичних рішень, а результати тактичного управління, у свою чергу, можуть призводити до коригування

стратегії управління засобами праці з різних напрямків (процесів).

Без певного майна що неспроможні здійснювати своєї діяльності ні великі, ні малі підприємства, ні індивідуальні підприємці.

У разі жорсткої конкуренції грамотне вміння використання основних засобів є одним із чинників, який дозволяє знижувати собівартість продукції без втрати якості, застосовуючи у своїй діяльності найсучасніші технології виробництва.

Деякі автори вважають, що найсерйозніша проблема обліку амортизації у тому, що найбільш прийняттого методу розподілу немає.

Поділяючи їхню думку, слід зазначити, що бухгалтери при виборі способу амортизації основних засобів повинні розглядати не лише можливості генерації економічних вигод об'єктами, а й ймовірність їхньої дострокової реалізації.

Проведення аналізу сильних та слабких сторін показав, що підприємство має значний потенціал для розвитку та зростання виробництва. SWOT-аналіз дозволяє нам визначити, що на підприємстві переважають слабкі сторони, але є й сприятливі ринкові можливості.

Основна мета аналізу для підприємства – повною мірою використовувати природний потенціал компанії і напрямки його формування та розвитку, вивчити слабкі та сильні сторони, визначити в чому є переваги та недоліки [27; 46].

При розробці стратегії довгострокового розвитку підприємство має чітко визначити місію та завдання.

Так, місією підприємства «XXX» є здійснення виробництва та передачі (постачання) електричної та теплової енергії, а також інших видів діяльності.

В останні роки енергетичні підприємства піддавалися критиці через важко передбачувану динаміку ринку, безліч нових політичних рішень і законів, зростаючої агресивності зовнішнього середовища, особливо у фінансовому секторі.

У таких умовах велика роль відводиться успішному застосуванню

практичних ідей та технологій для стратегічного управління.

Дійсно, прийняття ефективних управлінських рішень, які пов'язані зі стратегією та тактикою експлуатації, відтворення та фінансування засобів праці, передбачається залучення теоретичних положень та методологічних прийомів і методів з різних галузей.

Отже, стратегія умілого керування господарською діяльністю підприємства у 2022 році завбачає зростання та підвищення економічної ефективності підприємства у поєднанні з підвищенням рівня його конкурентоспроможності та реалізацією наданих послуг на внутрішньому ринку.

Таким чином, у 2022 році підприємства «ХХХ» реалізує власно розроблену стратегію свого подальшого розвитку.

Очікується, що розроблена колективом підприємства «ХХХ» стратегія зможе вивести підприємство на зовнішній ринок з метою позиціювання власних енергетичних послуг.

До реалізації стратегії передбачається вибір оптимальних альтернативних джерел енергії з елементами диверсифікації виробництва, синергетичних ефектів, які визначають операційну стратегію серед альтернативних проєктів.

Запропонована стратегія розвитку дозволить підвищити економічну ефективність підприємства, зменшити зобов'язання та задовольнити потреби у прибутковості підприємства.

Проєкт реалізує команда колективу проєкту підприємства «ХХХ». У практичній діяльності підприємства «ХХХ» вживають безліч різноманітних методів фінансового управління, і основними з них є:

- планування, прогнозування, самофінансування, кредитування, оподаткування, страхування;
- система розрахунків;
- принципи ціноутворення;
- система амортизаційних відрахувань;
- система фінансових санкцій;

- система стимулювання;
- система фінансової підтримки;
- трансфертні операції;
- заставні операції;
- трастові операції;
- лізинг;
- факторинг;
- оренда та ін.

Таким чином, при умові підтримки на державному рівні стратегічних сучасних технологій буде можливість:

- придбання, вибуття, переоцінки, передачі в оренду та під заставу майна;
- визначення та перегляду строку експлуатації основних засобів;
- тимчасового виведення майна з експлуатації тощо;
- удосконалення організації експлуатації і ремонту;
- реконструкції та зміни енергетичного обладнання ТЕС та подальшого їх

формування та розвитку в енергетичної галузі.

Напрямами підвищення ефективності управління основними фондами є:

- технічне вдосконалення;
- збільшення періоду роботи обладнання в рамках календарного періоду;
- розробку варіантів формування амортизаційного фонду як джерела

простого відтворення.

Підсумовуючи вищесказант, ми визначаємо, що оцінка основних засобів проводиться згідно визначення їх загального обсягу, динаміки і структури, величини вартості, що переносяться на вартість готової продукції, для встановлення зміни величини основних засобів по окремих галузях і підприємствам за певний період.

Це дозволяє підприємствам створювати необхідні умови для формування обґрунтованих накопичень грошових активів на оновлення основних засобів, створювати економічно обґрунтовану вихідну вартісну базу для оцінки майна та індексувати норми амортизації на повне відновлення.

Основні принципи управління фінансовим процесом нами представлено на рис.3.3.

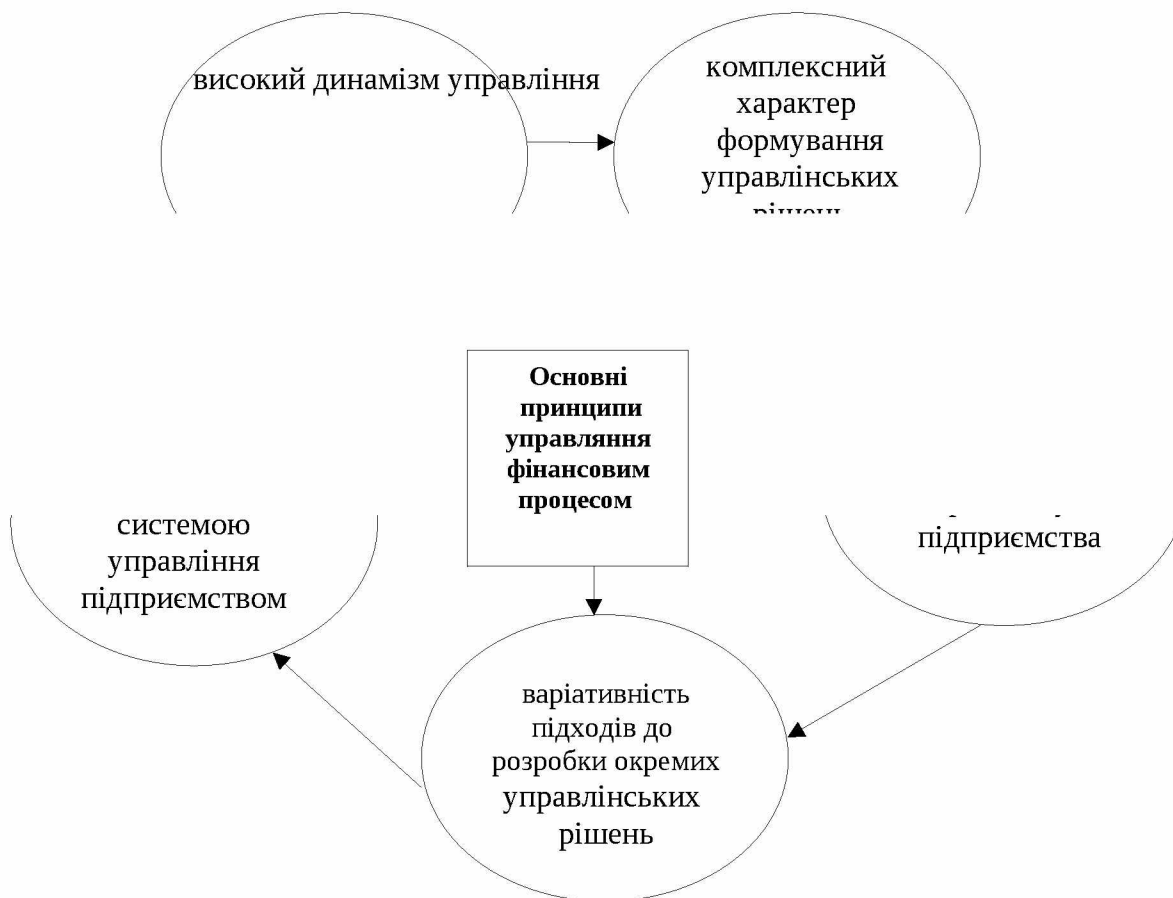

Рис. 3.3. Принципи управління фінансовим процесом

Джерело: [17;51]

Таким чином, при прийнятті управлінських рішень щодо ефективної процедури застосування основних засобів, досліджуване підприємство може здійснювати стратегічне планування та зможе розширювати свій бізнес на перспективу.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнюючи погляди науковців стосовно оцінки теоретичних підходів до системи поглядів і різних концепцій щодо сутності поняття „основні засоби”, які представлені у наукових працях дослідників, нами доведено, що уніфікованого підходу до формулювання дефініції у сучасних науковців немає, що свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цієї економічної категорії.

Вважаємо, що основними засобами слід вважати матеріальні активи різного роду, які виступають невід’ємною складовою частиною всього процесу виробництва і визначають основу для створення капіталу.

2. Методологічний принцип класифікації та угруповання передбачає управління основними засобами підприємства з використанням різних способів їхньої класифікації. На нашу думку, найперспективнішою є класифікація основних засобів, яку використовують для реалізації концепції управління процесом інноваційного відтворення засобів праці.

3. Усі електростанції «ХХХ» мають вигідне географічне розташування. Існує постійний попит на постачання електроенергії. Протягом останніх років блоки № 2 та № 5 були переведені на спалювання вугілля газової марки і тому ця електростанція є першою гібридною електростанцією, яка працює на різних видах вугілля.

4. Проведена діагностика економічної ефективності застосування основних засобів підприємства «ХХХ» за фінансовою звітністю дозволяє зробити наступні висновки:

– зменшення виробництва електроенергії у 2022 році були пов’язані з дефіцитом енергетичного вугілля марок „Ш” (антрацит) та „П” (пісне), що склався в Україні внаслідок його видобутку виключно на невідконтрольній території, а в результаті їх повного блокування постачання;

– складовими частинами сукупного майна підприємства «ХХХ» є основні

засоби.

Сума необоротних активів визначена у розмірі 5915 тис. грн до базового 2020 року і спостерігається зменшення у 2021 році до 55 тис. грн, а в 2022 році – до 127 тис. грн.

5. Оборотні активи, навпаки, зросли на 602 тис. грн, у порівнянні до досліджуваного 2021 року, а в 2022 році також визначена тенденція до зростання до 1724 тис. грн:

– у майні досліджуваного підприємства найбільша питома вага відведена основним засобам та нематеріальним активам – 62% у 2020 році, 56% у 2021 році і 46% у 2022 році;

– найменша питома вага припадає на інші оборотні активи, яка становлять відповідно: у 2020 р. – 0,06%, у 2021 р. – 3,03% і в 2022 р. – 3,28%;

– існуючі зобов'язання підприємства «ХХХ» збільшилися на 5,3%, це є негативною ознакою його подальшого формування та розвитку.

Позичкові кошти підприємства «ХХХ» складаються в основному з кредиторської заборгованості за послуги;

– обсяг поточних зобов'язань в 2022 році складає – 5876 тис. грн, наспроти власного капіталу – 3716 тис. грн, у порівнянні до базового досліджуваного року, що становить 4514 тис. грн нинішніх зобов'язань і визначає 3661 тис. грн власного капіталу;

– обсяг зносу основних засобів з 2020 року по 2021 рік на підприємстві «ХХХ» зріс на 857000 грн, а саме з 2021 року визначено тенденцію до зростання – до 267000 грн. При цьому первісна значущість основних фондів в аналізованому періоді з 2020 по 2021 рік збільшилась на 6072 тис. грн, а з 2021 року по 2022 рік ще зросла до 136000 грн;

– власний капітал досліджуваного енергопідприємства має тенденцію до спадання: у 2021 р. він збільшився на 29,65% в порівнянні з 2020 році, але в 2022 році зменшився на 5,64% у порівнянні до базового року.

Можемо сказати, що протягом даного періоду підприємство має дефіцит власних, довгострокових позикових та загальних коштів.

6. Дослідження впливу переоцінки основних фондів та амортизаційної політики на показники діяльності підприємств знаходять своє відображення у оподаткуванні. Застосування норм амортизації, які відбивають реальний знос об'єктів призводить до необхідності регулярної переоцінки основних засобів. Результати переоцінки враховують як наслідки інфляційних процесів, а й недоліки й помилки під управлінням амортизаційної політики.

7. Проведені нами дослідження стосовно стратегії перспективного розвитку підприємства «ХХХ» надають підстави аргументувати нам певні рекомендації щодо удосконалення стратегічного управління, яке матиме можливість:

- придбання, вибуття, переоцінки, передачі в оренду та під заставу майна;
- визначення та перегляду строку експлуатації основних засобів;
- тимчасового виведення майна з експлуатації тощо;

8. Основним причинами зміни термінів ремонтів та збільшення тривалості ремонтів були наступні:

- виведення енергоблоків ту довготривалий резерв з елементами консервації через відсутність проєктного палива та з метою збереження обладнання;

- збільшення обсягів виконання основних робіт по ремонту, необхідність виконання додаткових робіт, що виникали при проведенні дефектації;

- зміна термінів ремонту енергоблоків для забезпечення надійної роботи енергосистеми України.

9. На наш погляд, технології управління основними засобами включають:

- методи визначення потреби підприємства в основних засобах;
- визначення комплексу показників складу, структури основних фондів, а також алгоритмів їх розрахунку;

- способи формування та залучення джерела фінансування інвестицій в основний капітал;

- способи розробки форматів з метою формування відповідної фінансової документації, яка містить інформацію про основні засоби;

– визначення складу та методологія розрахунку показників застосування основних фондів.

10. Зростання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства «ХХХ» ми вбачаємо у проведенні системної роботи по веденню та контролю за режимами роботи котлів, виконанням ремонтних робіт у суворій відповідності до ремонтних нормативних документів.

11. За результатами матеріалів розслідувань причин відмов в роботі обладнання товариства розробляється організаційно-технічні заходи з метою запобігання виникнення подібних ситуацій у майбутньому та підвищення надійної роботи енергопідприємств необхідно:

– удосконалювати організацію експлуатації, ремонту, реконструкції та зміни енергетичного обладнання ТЕС;

– постійно проводити технічні навчання,

– постійно проводити періодичну тренажерну підготовку персоналу в спеціалізованих навчальних закладах та протиаварійних тренуваннях з технічним персоналом, який обслуговує обладнання.

12. До напрямів підвищення ефективності управління основними засобами підприємства відносять:

– технічне вдосконалення виробничого циклу;

– збільшення періоду роботи обладнання в рамках календарного періоду;

– розробку варіантів формування амортизаційного фонду, як одного із джерел простого відтворення.

Таким чином, проаналізувавши показники інтенсивності та ефективності використання основних засобів підприємства «ХХХ» можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду організація виробництва та постачання споживачів електроенергією були у відповідності до нормативних документів, чинного законодавства України та світових стандартів якості.